

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ - БИТОЛА
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ – КИЧЕВО
Дисперзирани студии во Битола и Струга

Филип Богески

РЕФОРМИТЕ ВО ПРАВОСУДСТВОТО ПРЕКУ ВОВЕДУВАЊЕ НА
НОТАРИЈАТОТ, КОМПАРАТИВЕН ПРИКАЗ НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА И ЗЕМЈИТЕ НА ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛАВИЈА

Магистерски труд

Битола, 2018

Ментор: Проф. Д-р Светлана Вељаноска

Членови на комисија:

1.

2.

НАУЧНА ОБЛАСТ: Граѓанско право

ИЗЈАВА

од кандидатот

Изјавувам дека при изработката на магистерскиот труд ги почитувам позитивните законски прописи на Република Македонија од областа на заштита на интелектуална сопственост и не користев реченици или делови од трудови на автори без да ги почитувам методолошките стандарди и соодветниот стил на цитирање. Изјавата ја давам под полна морална, матерјална и кривична одговорност.

Изјавил

Филип Богески

РЕФОРМИТЕ ВО ПРАВОСУДСТВОТО ПРЕКУ ВОВЕДУВАЊЕ НА НОТАРИЈАТОТ, КОМПАРАТИВЕН ПРИКАЗ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И ЗЕМЈИТЕ НА ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛАВИЈА

Апстракт

Нотаријатот претставува важна правна област во секој правен систем и како таков исполнува повеќе функции, но неговата основна и суштинска функција останува улогата како гарант во правниот промет.

Се додека постоела Југославија, нотаријатот не постоел како професија и сите функции кои ги извршуваат денешните нотари, во тоа време ги извршувале судовите. За граѓаните тоа значело дека постапките биле бавни и скапи и не можеле навреме да си ги остварат своите права. Па затоа по распадот на Југославија и осамостојувањето на државите како и Р.Македонија се почувствувала потреба за внесување на нотарска професија со која им се гарантира на граѓаните брзо, безбедно и евтино остварување на нивните права. Секоја држава во различно време ја претставила и имплементирала нотарската професија во своите правни системи.

Сите држави го прифатиле латинскиот тип на нотаријат, со големи сличности во законите на државите опфатени во овој труд, но со некои клучни и карактеристични разлики од држава во држава. Главната цел на нотарската професија е зголемување на безбедноста, брзината и намалување на трошоците на постапките кои претходно се работеле во судовите. Целта на овој магистерски труд е споредба на нотарската професија во државите бивши на Југославија, како и утврдување дали реформите во професијата делуваат позитивно на граѓаните и на целокупниот правен систем во државите.

Клучни зборови: нотаријат, историја на нотарска професија, нотарски акти, овластувања на нотарите

REFORMS IN JUSTICE THROUGH INTRODUCING THE NOTARY, COMPARATIVE PRESENTATION OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA AND THE COUNTRIES OF THE FORMER YUGOSLAVIA

Abstract

The notary is an important legal area in every legal system and as such it fulfills many functions, but the basic and essential function remains the role as a safe point in the legal circulation.

As long as Yugoslavia existed, the notary did not exist as a profession and all the functions performed by today's notaries were performed by the courts at that time. For the citizens this meant that the procedures were slow and expensive and they could not exercise their rights in time. Therefore after the breakup of Yugoslavia and the countries getting their independence as well as Republic of Macedonia, there was a need to introduce a notary profession that guarantees the citizens quick, safe and cheap realization of their rights. Each state at a different time introduced and implemented the notary profession in its legal systems.

All states have accepted the Latin type of notary, with great similarities in the laws of the states covered in this paper, but with some key and distinctive differences that varies from state to state. The main purpose of the notary profession is to increase the security, speed and cost reduction of the procedures that have previously been worked in the courts. The purpose of this master's thesis is to compare the notary profession in the ex-Yugoslav countries, as well as to determine whether the reforms in the profession act positively to the citizens and the entire legal system in the states.

Keywords: notary, history of the notary profession, notarial acts, powers of notaries

Содржина:

Вовед	9
1. Нотаријатот во Република Македонија , 1.1 Уставно правни основи за воведување на нотарската професија во Република Македонија	10
1.2 Опис на состојбата во правосудството пред воведување на нотаријатот, 1.2.1 Составување и потврдување на исправи	14
1.2.2 Оставинска постапка	17
1.3 Воведување на нотарската професија во Република Македонија, 1.3.1 Теоретско определување на нотарската професија	21
1.3.2 Закони со кои се регулира нотарската професија	23
1.3.3 Регулирање на нотарски исправи и заверки.....	27
1.3.4 Нотарски платен налог	30
1.3.5 Нотарот како повереник на судот и другите органи	33
1.3.6 Причини за престанок на нотарската служба и разрешување на нотар	35
1.3.7 Кодекс на професионална етика на нотарите и нотарска комора	36
2. Нотаријат во Република Србија 2.1 Историски развој на нотарската професија во Република Србија	37
2.2 Законско дефинирање и регулирање на нотарската професија	40
2.3 Надлежност на нотарите дефинирани со законот за нотаријат	43
2.4 Доверени работи на нотарите	47
2.5 Нотарска комора и тарифа на нотарите	48
3. Нотаријат во Република Црна Гора 3.1 Историски развој на нотарската професија на територијата на Црна Гора	49

3.2 Поим за нотари и нотарска служба	50
3.3 Овластувања на нотарите 3.3.1 Нотарски акти	53
3.3.2 Депозит	56
3.3.3 Решавање на оставина и други поверени работи по налог на судот	57
3.4 Нотарска комора и тарифа	58
4. Нотаријат во Федерација Босна и Херцеговина 4.1 Историски развoтoк на нотарската професија на територијата на Боска и Херцеговина	59
4.2 Поим за нотари и нотарска служба	61
4.3 Овластувања на нотарите	63
4.3.1 Нотарски исправи	64
4.3.2 Нотарски заверки и потврди	66
4.3.3 Нотарски депозит	67
4.3.4 Оставинска постапка	68
4.4 Нотарска комора	69
5. Нотаријат во Република Хрватска 5.1 Историски развoтoк на нотарската професија на територијата на Хрватска	70
5.2 Регулирање на нотарската професија	72
5.3 Овластувања на нотарите 5.3.1 Нотарски акти.....	75
5.3.2 Нотарски заверки и потврди	76
5.3.3 Чување на исправи, пари и предмети од вредност	77
5.3.4 Нотар како повереник на судот и другите органи	78
5.4 Нотарска комора и тарифа на нотарите	79

6. Нотаријат во Република Словенија	
6.1 Историски развој на нотарската професија на територијата на Словенија и регулирање на професијата	80
6.2 Именување и разрешување на нотари	82
6.3 Овластувања на нотарите	
6.3.1 Нотарски акти	84
6.3.2 Нотарски заверки и потврди	86
6.3.3 Чување документи, пари и хартии од вредност	86
6.3.4 Нотарот како повереник на судот и другите органи	87
6.4 Нотарска комора, тарифа и регистар на тестамент	88
Заклучок	89
Користена литература	92

Вовед

Овој магистерски труд, како тема на проучување ја има нотарската професија и нејзините карактеристики во државите од бивша Југославија. Во секоја држава функционира нотарската професија, па затоа ќе се истражуваат историските почетоци на оваа професија пред постоењето на Југославија како држава, ќе се истражуваат карактеристиките кои ги има нотаријатот што се карактеристични за секоја држава, сличностите меѓу професиите во државите како и разликите и целокупниот импакт кој го има нотарската професија врз правниот систем на државите.

Пред воведувањето на нотарската професија, сите дејствија биле извршувани од страна на основните судови. Граѓаните можеле да си ги остварат своите права, но постапките биле премногу бавни и прилично скапи, па не секој можел да си ги дозволи. Значи основните судови неможеле да ги задоволат потребите на граѓаните од овој аспект. Се јавило потреба од воведување на нова професија која ќе може да одговори на потребите на граѓаните.

По распадот на Југославија и осамостојувањето на државите, постоело совршена можност за воведување на нотарската професија. Биле создавани работни групи кои како примарна задача имале да состават нацрт закон за нотари како и други прописи со кои ќе се овозможи имплементирањето на професијата во пракса. Овие работни групи дејствувале сами или во соработка со организации однадвор. Па затоа, иако сите држави го присвоиле латинскиот тип на нотаријат, споредбено имаат различни карактеристики.

Со донесување на првите закони и со отварањето на првите нотарски канцеларии се забележале разлики во правниот промет, односно во брзината со која се изготвуваат нотарските акти. Но сепак постоеле одредени проблеми, кои подоцна биле решавани со донесување на некои законски прописи или измени во постојните закони. Со почетоците на нотарската професија, се создале правни друштва во секоја држава одделно, односно се создале Нотарски комори. Овие Нотарски комори имале за цел да ја штитат нотарската професија, да ја унапредуваат во очите на јавноста како и да се грижат за угледот и законитоста на целокупната професија.

1.НОТАРИЈАТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

1.1.Уставно правни основи за воведување на нотарската професија во Република Македонија

За правилно функционирање на една демократска држава, потребно е воведување на јавна служба која ќе функционира во интерес на граѓаните и општеството. Со донесување на Уставот на Република Македонија од 1991 година, со кој се инагуира граѓанското општество, ориентирано кон пазарна економија, потребно била радикална реформа, не само во економскиот, туку и во правниот систем на земјата.¹

Во Уставот на Република Македонија, не постоела јасно дефинирана одредба за воведување на јавна служба како што е нотаријатот, но со одредени членови од Уставот се дала правна основа за воведување на оваа служба.

-Амандман XXI и член 50 од Уставот предвидуваат постоење на институција со јавни овластувања.

-Член 58 од Уставот според кој учеството и одлучувањето во јавните установи и служби се уредува со закон, врз основа на принципот на стручност и компетентност.

-Член 61 и 69 од Уставот, според кој Собранието, може со закон да уредува одделна материја, односно одделни прашања од значење за остварување на правата и интересите на граѓаните и другите правни субјекти, а во функција на нормално и ефикасно одвивање на правниот промет и живот во државата

На ден 16.10.1996 година бил воведен првиот закон за нотари со назив Закон за вршење нотарски работи, кој стапил на сила на 01.10.1997 година. Првите нотари започнале со работа во месец јуни 1998 година, а набргу потоа истата година била основана Нотарската Комора на Република Македонија и останатите органи и тела.

¹ Д-р Јаневски Арсен, Нотарска дејност во Р.Македонија, Нотариус (стручно списание на нотарска комора на Република Македонија), страна 24, 2001 година.

Законот за вршење на нотарски работи, го прифатил латинскиот слободен нотаријат и ги имал сите основни обележја. Тоа значело самостојност и одвоеност на нотарската професија со адвокатската професија. Нотаријатот кој бил прифатен и уреден со Законот за вршење нотарски работи или слободен латински нотаријат, можел да се објасни како функционално оптимален компромис помеѓу јавниот карактер на нотарската служба и нејзиното вршење од страна на високо квалификувани лица кои сами го поднесуваат деловниот ризик на својата работа, како и организациска форма со посебно висока содржина и државно значење, па поради ова нотаријатот не смее да се изедначува со другите слободни професии-посебно со адвокатурата.²

Според овој закон, нотаријатот претставувал современа јавна служба, со функција на задоволување на правните потреби на граѓаните и другите правни субјекти во правниот поредок. Со воведувањето на нотарската служба, биле забележани позитивни ефекти врз целокупниот правен систем и подобро функционирање на правниот промет во државата, со значително зголемување на правната сигурност и превентивната заштита на граѓаните. Ваков ефект бил постигнат поради високата стручност на нотарите и нивната професионалност во вршењето на својата дејност, што придонесувало до избегнување на судските спорови.

Голем дел од работите кои ги вршеле судовите, кои не претставувале правораздавање, како заверка на потпис, препис, превод како и составување на исправи и заверки преминале во овластувања кои ги имале нотарите. Нотарската исправа која била точно дефинирана во Законот за нотарски работи се јавува во својство на јавна исправа и со способност да се извршува по основ на оваа исправа, ја олеснувало работата на судовите, во смисла на зголемување на правната заштита на странките во постапките пред нотарите исто како правната заштитата што ја даваат судовите во своите постапки.

Се намалила гужвата во судовите и управните органи за оние работи кои преминале во надлежност на нотарите, граѓаните побрзо и поедноставно ги остварувале своите права. Нотарската служба била организирана на таков начин што му овозможувала на граѓаните квалитетно, ефикасно и брзо да си ги остварат правата.

² Д-р Јаневски Арсен, Нотарска дејност во Р.Македонија, Нотариус (стручно списание на нотарска комора на Република Македонија), страна 26, 2001 година.

Со јавниот карактер на нотарската исправа и нејзината извршност, се избегнало водење на граѓанска постапка, при што се барало директно извршување врз основ на исправата, што претставувало сигурна и лесна економска заштита на граѓаните. Нотарските исправи кои биле составени во други држави, под услови на реципроцитет имале иста правна важност како да биле составени во согласност со Законот за вршење нотарста работа, што значи нотарската професија имала посебно значење и важност за меѓународните правни односи.

Со воведувањето на нотаријатот како постојана служба која дејствува во интерес на граѓаните, се јавило потреба од одредени реформи во правосудниот систем на државата. Во 2004 година Владата на Република Македонија усвои Стратегија за реформи во правосудниот систем, Анекси и Акционен план за нејзина имплементација, се увидело дека е потребно изменување и дополнување на Законот за вршење нотарски работи.

Потребно било нотарската професија да се усогласи со Законот за судови, Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело, Законот за договорен залог и хипотека, Законот за облигациони односи, Законот за градежно земјиште, Законот за премер и катастар како и други закони; за да биде професијата во согласност со Националната програма за усогласување на домашното и Европското законодавство.

Законот за вршење нотарски работи бил променуван и дополнуван неколку пати во 1998, 2002, 2006 година па се јавило потреба од донесување на нов закон за нотаријат, со кој подетално ќе се регулираат надлежностите на нотарите, нивните права и должности кон странките.

Во 2007 година е донесен првиот Закон за нотаријат, кој нотарската служба ја дефинира како јавна служба во која се вршат работи од видот на јавни овластувања, врз основа на овој закон. Нотарската служба ја вршат нотарите кои се самостојни и независни носители на службата.

Нотарската дејност, нотарот ја извршува во сопствена канцеларија која се наоѓа на неговото службено подрачје за кое е именуван. Со овој закон детално се регулирала организацијата на нотаријатот како јавла служба, условите за именување на нотар, постапката за именување на нотар, одредбите за нотарските исправи, нотарскиот акт и неговата содржина, нотарскиот платен налог, овластувањата и дејствувањето на Нотарската комора на

Република Македонија, обврска за чување на списи и многу други прашања поврзани со нотарската професија. Со овој закон се потврдиле начелата дека :

-Нотарските акти и исправи се издаваат за неспорни правни односи и според диспозицијата на странките;

-Се гарантира законито, совесно и непристрасно вршење на должноста;

-Се обезбедува надзор над законитоста во вршењето на нотарските работи, како и можност за дисциплинска и кривична одговорност на нотарот;

-Материјална одговорност на нотарот за причинетата штета во вршењето на професијата;

-Точно е определен надоместот за вршењето на работата на нотарот со донесување на Нотарска тарифа;

Со овој закон се потврдил статусот на нотарската професија како самостојна и независна јавна служба, надлежностите и овластувањата на нотарите, организацијата на Нотарската комора.

Во 2016 година е донесен нов Закон за нотаријат, со кој подетално се определуваат надлежностите на нотарите во остварувањето на јавната служба, за кои подетално ќе ги разработам во продолжетокот на оваа тема.

1.2.Опис на состојбата во правосудството пред воведување на нотаријатот

Во денешно време со донесување на Законот за нотаријат од 2016 година нотарите добиваат поголеми овластувања. Тие не вршат судска функција, но со нивната работа му овозможуваат на странките да ја избегнат судската постапка и со тоа ја растоваруваат работата на судовите. Со извршувањето на нивните должности, имаат позитивен ефект врз правосудниот систем во државата. Тоа се должи на нивната стручност, професионалност, својството на нотарската исправа како јавна исправа, дејствување на нотарот како повереник на судот во оставинска постапка, каде целта е да му се овозможи на странката што е можно побрзо да си ги оствари своите права, со што се зголемува превентивната заштита на странките и правната сигурност во постапките пред нотарите.

Сите должности и овластувања кои ги имаат нотарите во денешно време, пред воведување на нотарската служба ги извршувале основните судови во општините, кои што биле регулирани со Законот за вонпроцесна постапка. Судовите, покрај нивната примарна функција имале овластувања да составуваат и потврдуваат исправи, да поништуваат исправи, расправање на оставина. Овие постапки биле многу бавни, со што граѓаните неможеле навреме да си ги остварат своите права, па во многу случаи било на штета на граѓаните.

1.2.1. Составување и потврдување на исправи

Според законот за вонпроцесна постапка донесен од Собранието на Социјалистичка Република Македонија на 24 мај 1979 година, кој се применува од 1 јануари 1980 година, се дава овластување на судот да составува и потврдува исправи кога е потребно една исправа да има својство на јавна исправа и кога е предвидено со закон.

Составувањето и потврдувањето на исправи биле класифицирани како вонпроцесни постапки кои можел да ги врши само судија. Судијата немал должност да донесува одлуки и решенија за некоја правна работа како и да решава некои правни прашања, но неговата

должност била да ја потврди вистинската состојба за фактите кои му биле презентирани, кои биле од значење за остварување на правата на странката. За составување и потврдување на исправи бил надлежен секој општински суд, каде странката имала избор во кој суд да се обрати.

Од друга страна во постапките за заверување на потпис, препис, ракопис, превод и слично, овластувањето го имале судските службеници или административни работници.

а) Постапка за составување на исправи

-Според Законот за Вонпроцесна постапка, составувањето на исправи претставувало вонпроцесна постапка која била водена само од судија поединец. Исправите се составувале кога странките имале потреба нивната исправа да има својство на јавна исправа, како и во однапред определени ситуации според закон. Со самиот акт на составување на исправа, по автоматизам се создава ново правно дело кое е обврвачки за странките, па затоа овластено лице да составува исправи било само судија.

Секое лице, кое имало воља и потреба да состави јавна исправа, можело да се обрати пред било кој основен суд, каде самата постапка на составување се одвивала во просториите на судот или во некои ситуации предвидени со законот во домот на едната странка или во болница во зависност од здравствената состојба на странката.

Правилата биле однапред определени, каде судијата морал да обезбеди применување на сите правила за исправата да има својство на јавна исправа. Првата должност на судијата била да го утврди идентитетот на странките. Ако една од странките е неписмена, слепа или не го познава јазикот, потребно било двајца сведоци или судски преведувач.

За едно правно дело да биде дозволено, тоа мора да биде предвидено со некој закон односно да не биде забрането со некој закон. Со самото составување на јавната исправа, се создава правно дело а со тоа и права и обврски за учесниците во постапката, па затоа судијата има примарна должност да ја утврди дозволеноста на правното дело, а со тоа и дозволеноста на самата исправа.

Деловната способност била битна при составувањето на исправи. Ако странката немала деловна способност или способноста била одземена или ограничена, судот немало да дозволи составување на исправата. Ако составувањето било преку полномошник, потребна била и општа деловна способност како и посебно овластување за составување на исправа.

Откако ќе бил утврден идентитетот на странката, дозволеноста на делото како и способноста на странките да составуваат исправи, судијата требало да потврди дали постои сериозна воља за составување на таа исправа. Тоа значело да им се објасни правното дело на странките, последиците кои ќе настапат по составувањето, како и новонастанатите права и обврски, со што странките давале изјави за правното дело, односно нивното сваќање за важноста на новосоздадената исправа.

Располагањето кое го имале странките во постапката, не смеело да биде во спротивност со самоуправните права на работниците како и во спротивност со правилата на моралот, па судијата во текот на целата постапка при составување на исправата внимавал да не дојде до некакво прекршување.

Ако судијата утврдил дека не е во можност да состави исправа и ако составувањето на исправа е во спротивност со некој закон, ќе го одбиел барањето со донесување на решение. Судијата тоа го правел и во ситуации кога немало потреба судот да учествува во составување на исправа, односно немало потреба исправата да има својство на јавна исправа.

б) Постапка за потврдување на исправи

-Потврдувањето на исправи или солемизација претставувала вонпроцесна постапка каде една исправа која не била составена во судот, да добие својство на јавна исправа. Во оваа постапка судот, односно судијата имал должност да ја потврди содржината на самата исправа, да ги следи правилата за потврдување на исправи, да стави клаузула за потврдување како и свој потпис и печат. Со самите дејствија превземени од судот,

исправата добивала карактер на јавна исправа со исто значење како и оние исправи кои биле составени пред судија.

Кога странките склучувале правни дела надвор од судот, но имале потреба исправите за тие правни дела да бидат потврдени од страна на судот, заинтересираните странки имале избор да се обратат пред било кој основен суд и да започнат постапка за потврдување на исправа. Странките се обраќале пред судот со готова исправа и барале содржината на исправата да биде потврдена. Постапката ја извршувал само судија поединец.

Во постапката за потврдување на исправи, судот ги следел истите правила кои биле определени за составување на исправи. Тоа значело судијата имал должност да утврди дали странките располагаат со потребната деловна способност, дали имаат овластувања за потврдување на исправата, дали новосоздаденото правно дело било дозволено според законите, дали постоела вистинска и сериозна воља за склучување како и потврдување на исправата како и правилата кога судот се сретнувал со слепа, неписмена, неука странка.

При потврдувањето на исправите судот ставал клаузула за потврдување на самата исправа, како и свој печат и потпис. Од потврдената исправа, по еден оригинален примерок им се давал на странките и еден примерок останувал во судот. Со самото потврдување на исправата се составувал записник за извршените дејствија, кој го потпишувале сите учесници во постапката.

Судот имал обврска да ги чува сите исправи како и сите записници за извршените работи, во постапките за потврдување на исправи како и во постапките за составување на исправи.

1.2.2 Оставинска постапка

-Во денешно време, нотарите дејствуваат како повереници на судот, што значи дека тие се одговорни за водење на оставински постапки. Но тоа не било секогаш така. Пред да се воведат нотаријатот како постојана служба, оставинската постапка се решавала пред оставински суд. Според Законот за вонпроцесна постапка од 1979 година, оставинската постапка се решавала пред оставински суд, каде судот ги имал сите овластувања и

должности за правилно спроведување на постапката, без можност за понатамошни спорови за оставината. Во самата постапка судот имал должност да ги утврди наследниците на оставителот, оставината која е предмет, правата и обврските кои произлегуваат од оставината и слично.

а) Постапка на оставински суд за решавање на оставина

По смртта на едно физичко лице, неговиот имот преминува врз наследниците, а со тоа и наследните права настануваат во моментот на смрт на оставителот, кои се утврдуваат подоцна со оставинската постапка.

Постапката за расправање на оставина се поведувала по службена должност, штом судот ќе дознаел за смртта на лицето или дека лицето е прогласено за умрено.³ За смртта на едно физичко лице се дознавало со впишување на починатото лице во матичната книга и доставување на смртовница до оставинскиот суд во таа област.

Откако оставинскиот суд ќе ја примел смртовницата, првата должност му била да провери дали има надлежност да решава за оставината. Како месно надлежен суд за решавање на оставина бил судот каде оставителот во времето на смрт имал трајно живеалиште. Доколку судот утврдил дека нема надлежност да решава за оставината, имал должност сите документи и списи како и смртовницата да им ја достави на надлежниот суд. Притоа судот требало јавно да се огласи како ненадлежен за да им се даде можност на заинтересираните странки да поднесат жалба за преиспитување на решението со кое судот се огласувал како ненадлежен, доколку имале правен интерес кој можат да го докажат.

Според примената смртовница, судот можел да одлучи да не води оставинска постапка доколку оставителот немал имот или оставителот оставил само движен имот и наследниците не барале да се спроведе постапка за оставината.

Следниот чекор за расправање на оставина бил да се закаже рочиште за расправа.

³ Проф. Д-р. Стефан Георгиевски, Коментар на законот за вонпроцесна постапка, универзитет св. Кирил и Методиј Скопје 1989 година.

Рочиштето било одржувано тогаш кога било предвидено со закон, како и по барање на заинтересираните странки. На рочиштето биле повикувани лицата кои имаат право на наследување, лицата кои имале побарувања спрема оставителот, лица кои можеле да бараат издвојување од оставината и слично. И во случај на тестамент, се повикувале лицата кои имале право на наследство, како и извршител на тестамент доколку имало определено со тестаментот. Доколку судот неможел да ги пронајди наследниците, јавно ги повикувал да се јават во судот за решавање на оставината преку службен весник во тогашна Социјалистичка Република Македонија во рок од 1 година.

Најважни дејствија во оставинската постапка се давањето на наследнички изјави од наследниците. Таа се давала пред оставинскиот суд или пред било кој друг основен суд, каде лицето кое ја давала таа изјава можело да се изјасни позитивно и негативно. Со давањето на изјавата лицето всушност го прифаќа наследството или се откажува од наследството во целост или само во одреден дел. Наследничката изјава се потпижувала лично од лицето кое ја дава или неговиот законски застапник или ако била дадена надвор од суд, морала да биде заверена. И во случај да постои тестамент, наследничката изјава се дава само за оној дел кој му припаѓа врз основа на тестаментот или законот. Лицето кое ја дава изјавата морало да биде деловно способно и лично во свое својство да ја даде изјавата.

На рочиштето за расправање на оставина, судот расправал за сите прашања кои се однесувале за оставината, особено за правото на наследување, големината на наследниот дел на секој наследник и правото на легат. Судот одлучувал откако ќе се земеле изјавите од заинтересираните лица. За лицата кои не дошле на рочиште, но биле уредно поканети, судот расправал врз основа на податоците со кои располагал, земајќи ги во предвид нивните писмени изјави што ќе стигнеле до донесувањето на одлуката. Наследничките изјави за прифаќање на наследство или за откажување од наследство, не морале да бидат дадени во присуство на другите заинтересирани странки и не било потребно во сите случаи на тие лица да им се даде можност да се изјаснат за изјавата на другите заинтересирани лица.⁴

Во водењето на постапката, судот имал можност да го прекине расправањето.

⁴ Проф. Д-р. Стефан Георгиевски, Коментар на законот за вонпроцесна постапка, универзитет св. Кирил и Методиј Скопје 1989 година.

Тоа го правел кога помеѓу странките имало спор за факти од кои зависело некое нивно право, со што ги упатувал да спроведат управна постапка. Самите спорови биле утврдени во законот за вонпроцесна постапка. Судот утврдувал рок до кога требало да се поведе оваа постапка и прекилот на оставинската постапка траел додека не се решел спорот за кој се повела управна постапка.

По завршувањето на оставинската расправа, судот ја завршувал постапката со донесување на решение со кое ги прогласувал наследниците на имотот на оставителот. Во содржината на решението ги содржело сите податоци на оставителот, податоците за имотот кој е предмет на самото судење, податоци за наследникот или наследниците, ограничувањата или одлагањата на правото за наследување доколку ги има, податоци на лицата кои имале право на легат доколку ги имало. Од моментот на правосилност на ова решение, наследниците имале право да располагаат со имотот кој го наследиле и решението им се доставувало на сите учесници во постапката.

Доколку по правосилноста на решението за наследување бил пронајден дополнителен имот на оставителот, кој на судот не му бил познат за време на постапката, судот ќе го распределел новопронајдениот имот со ново решение врз основа на веќе донесеното решение.

Истото важи и доколку се појавело лице во својство на наследник кое претходно не учествувало во постапката, па во оваа ситуација судот ќе го упател лицето да си ги оствари своите права. Тоа важело и за новопронајден тестамент, каде судот ги упатувал заинтересираните лица да си ги остварат своите права.

1.3. Воведување на нотарската професија во Република Македонија

1.3.1. Теоретско определување на нотарската професија во Република Македонија

Во предходната подтема пишував за овластувањата кои ги имал судот во однос на исправите и оставината пред воведување на нотарската професија. Со воведувањето на нотарската професија, нотарите ги превземаат тие овластувања и им гарантираат на странките дека ќе си ги остварат своите права и тоа на многу побрз и поекономичен начин од оној кој постоел пред воведување на оваа професија.

Нотарската професија претставува самостојна и независна јавна служба во која се вршат работи од видот на јавни овластувања врз основа на закон. Нотарската професија претставува јавна служба што ја вршат нотарите кои пак се независни и самостојни носители.

Нотарот е лице кое врши јавни овластувања утврдени со закон, именувано од министерство за правда, кое нотарската професија ја врши како единствено професионално занимање.

Нотарската професија опфаќа составување и издавање на јавни исправи за правни работи во форма на нотарски акт, изјави и потврди за факти врз основа на кои се востановуваат права или обврски, донесување на решенија во постапка за издавање на нотарски платни налози, потврдување на приватни исправи, издавање на потврди, заверки на потпис, на превод, примање и чување на исправи на пари како и други предмети од вредност заради нивно предавање на други лица или органи, како и вршење на доверени работи утврдени со закон.

Нотарот не врши судска функција и не се појавува како учесник во судската постапка. Всушност нотарот превзема дејствија кои значат растоварување на судот и избегнување на судската постапка. Нотарските исправи се јавни исправи и во одредени ситуации извршни исправи со кои се избегнува судската парнична постапка и се преминува директно на извршување, со што се постигнува економичност на постапката.

Нотарската служба нотарот ја врши слободно, независно, самостојно, стручно и непристрасно врз основа на Уставот на Република Македонија, законите, подзаконските акти и други прописи заосновани на законите.

Нотарската професија се врши со примена на начелата за гарантирање на законито вршење на работите, одговорност за причинетата штета во вршењето на работата, надзор врз законитоста во вршењето на нотарската служба, угледно и достоинствено вршење на професијата како и надоместок за извршената работа.

Службеното седиште на нотарот се определува претходно од министерот за правда во консултации со Нотарската комора на Република Македонија, притоа водејќи сметка на подрачјето на секој основен суд да биде именуван најмалку еден нотар. При определување на службените седишта на нотарите, министерот ќе ги земе во предвид потребите за нотарските услуги како и развиеноста на правниот како и трговскиот промет.

На секое подрачје на основен суд, доколку со последниот попис имало 20.000 жители треба да има по еден нотар.

Правата и обврските на нотарите се уредувале со Закон за нотаријат од 2007 година, па подоцна со донесување на нов Закон за нотаријат од 2016 година. Со овој закон се уредува организацијата на нотарската професија како јавна служба и неговите органи, постапките за именување и разрешување на нотари, службените дејствија и овластувањата како и други прашања кои се однесуваат на службата.

1.3.2. Закони со кои се регулира нотарската професија

Нотарската професија се регулирала со Законот за нотаријат од 2007 година. Денес нотарската професија се регулира со Законот за нотаријат од 2016 година и подзаконските акти. Според овој закон нотарската професија претставува јавна служба, во која се вршат работи од видот на јавни овластувања врз основа на закон. Нотарската професија ја вршат нотарите кои се самостојни и независни носители на службата.

Нотарот ја извршува професијата во сопствена канцеларија која се наоѓа на неговото службено подрачје. Канцеларијата мора да биде опремена со техничка опрема за електронско обработување на списи, простор за чување на деловни книги како и предмети. Од министерството за правда се пропишува правилник за стандардите на нотарската канцеларија, кој нотарите мора да го почитуваат.

Службеното подрачје за кое е именуван нотарот претставува локацијата на нотарската канцеларија, која се наоѓа на територија на основен суд. Нотарот мора да има живеалиште на своето службено подрачје и не смее да има повеќе од една канцеларија. Нотарот својата служба може да ја извршува само на своето службено подрачје.

Со овој закон детално се разработува организацијата на нотарската професија како јавна служба, условите за именување на нотар, постапката за именување на нотар, одредбите кои ги регулираат нотарските исправи нотарскиот акт и неговата содржина, нотарскиот платен налог, условите и ситуациите кога нотарот постапува како повереник на судот или другите органи, обврската за чување на списите, правилата со кои се регулира функционирањето на нотарската комора, причините за престанок на нотарската служба, разрешување на нотарот и многу други прашања поврзани со нотарската професија.

Со донесување на Законот за нотаријат од 2016 година, се врши проширување на овластувањата на нотарите, се изменуваат одредени прописи за подобро функционирање на професијата и се предвидува дејствување на нотарот како повереник на судот и другите органи, што не било пропишано со претходниот закон.

а) Услови за именување на нотар

За нотар може да биде именувано лице кое ги исполнува наведените услови:

- да биде државјанин на Република Македонија
- да поседува деловна способност како и општа здравствена способност поткрепена со валидно уверение издадено од медицинска установа
- да биде дипломиран правник со 300 кредити на правни студии според Европски кредит трансфер систем (ЕКТС) или нострифицирана диплома за завршени правни студии во странство
- да има положено правосуден испит
- да има положено квалификационен нотарски испит и испит за рангирање на нотар во конкретен конкурс
- да поседува работен стаж од најмалку 2 години по положениот правосуден испит со правни работи
- да не е осуден со правосилна судска одлука на безусловна казна затвор над 6 месеци како и да не му е изречена забрана за вршење на професија или дејност
- да даде изјава пред нотар со која изјавува дека не е презадожен, со сите последици од давање на лажен исказ
- да даде изјава која е заверена на нотар со која ќе гарантира обезбедување на соодветна опрема и простории за вршењето на нотарската професија
- активно да го владее македонскиот јазик како и неговото кирилско писмо
- да поседува меѓународно признат сертификат за познавање на најмалку еден од трите најчесто користени јазици во Европска Унија (англиски, француски, германски) издадена од официјален европски тестатор

- Постапка за именување на нотар и давање на свечена изјава

Нотарот се именува преку конкурс, кој го распишува министерството за правда додека пак го спроведува Нотарската комора. Се формира посебна комисија составена од пет члена и тоа два члена од нотарската комора, еден член избран по предлог на Судскиот совет на Република Македонија, еден член избран по предлог на Академијата за судии и јавни обвинители и еден универзитетски професор на правните факултети акредитирани во Република Македонија. При формирањето на комисијата, се применува начелото за правична застапеност.

Во објавениот конкурс се определува службеното подрачје на кое ќе дејствува новоизбраниот нотар, вкупниот број на потребни нотари како и местата резервирани за припадниците на заедници, притоа почитувајќи го начелото на соодветна и правична застапеност. Ако конкурсот се распишува за повеќе нотарски места, се предвидува можност кандидатите да се пријават за сите објавени места. Во пријавата, кандидатот мора да го наведе местото кое ќе му биде приоритет.

Според правилата за конкурс, тој мора да биде објавен во Службен весник на Република Македонија и во два други дневни весници, од кои еден од весниците се издава на македонски јазик, додека другиот на јазик кој го зборуваат најмалку 20% од граѓаните што зборуваат службен јазик различен од македонскиот.

По објавувањето на конкурсот, заинтересираните кандидати имаат рок од 30 дена да се пријават на конкурсот.

Кандидатите своите пријави заедно со сите прилози го поднесуваат писмено до Нотарската комора, освен за оние документи кои Министерството за правда ги прибавува по службена должност.

По завршувањето на конкурсот, комисијата е должна во рок од 5 дена да ги достави сите пријави со изготвена ранг листа до Министерството за правда.

Комисијата во изготвувањето на ранг листата ги бодира кандидатите според постигнатиот успех за време на студиите и постигнатиот успех на испитот за рангирање на нотар.

Именувањето на нотар се врши врз основ на оваа ранг листа од страна на Министерството за правда во рок од 3 работни дена од денот на примање на листата.

Може да се распише дополнителен конкурс доколку нема доволен број на лица кои се припадници на заедниците со дополнителен рок од 30 дена од денот на објавување во Службен весник на Република Македонија.

Кандидатите кои конкурирале за нотарска позиција, но нема да бидат именувани им се доставува писмено известување за избраниот нотар заедно со решението за избор.

Кандидатот кој не е задоволен од исходот на конкурсот и смета дека има одредени недостатоци или прекршоци во постапката, има право да поведе управен спор пред надлежен суд.

По именувањето нотарот е должен да даде свечена изјава пред Министерот за правда, претседателот на Врховен суд на Република Македонија и претседателот на Нотарска комора. Со свечената изјава нотарот изјавува дека својата служба ќе ја врши совесно, чесно и непристрасно во согласност со Уставот и законите на Република Македонија.

По давањето на свечената изјава Министерот за правда му предава на нотарот повелба за постапување и копија од истата повелба доставува до Нотарската комора. По приемот на повелбата, претседателот на Нотарската комора е должен да определи датум кога нотарот ќе започне со работа и датумот да го објави во Службен весник на Република Македонија.

Откако нотарот ќе ја даде свечената изјава, должен е да побара од Нотарската комора да му биде изготвен печат, штембил, сув и воден жиг.

Отпечатоците од печатот, штембилот, сувиот и водениот жиг како и потписот од нотарот ги одобрува и заверува претседателот на Основниот суд на чие подрачје нотарот има седиште. Заверените отпечатоци и потписи се депонираат во Нотарската комора и судот. Нотарот може да има само еден службен печат, кој е должен да го чува со посебно внимание и ако го изгуби должен е веднаш да го извести надлежниот суд како и Нотарската комора.

За изгубениот печат, штембил, сув и воден жиг судот ќе објави во Службен весник на Република Македонија.

1.3.3.Регулирање на нотарски исправи и заверки

Нотарските исправи претставуваат јавни исправи кои ги составил нотарот во своето работење, исправите за правните работи и изјавите кои ги составил нотарот во форма на нотарски акт, нотарски платен налог, записници за дејствијата што ги презел нотарот, потврди за факти кои нотарот ги утврдил со непосредно забележување или со помош на други исправи. Нотарските исправи имаат доказна сила на јавни исправи, само ако при нивното составување и издавање се исполнети сите услови предвидени со законот.

Нотарските заверки се заверки на потпис и ракознак, заверки на идентичност на препис или извод, заверки на превод и други заверки предвидени со закон. Нотарските заверки исто така имаат доказна сила на јавни исправи, но само за фактите кои ги потврдил нотарот.

- Содржина на нотарската исправа

Нотарските исправи и заверки се пишуваат на македонски јазик и на неговото кирилско писмо, по правило во електронски уред за пишување текст кој обезбедува трајност на исправите. Во процесот на пишување на исправи не треба да се користат кратенки, но можат да се користат само ако се вообичаени и општоприфатени.

- Потпишување на нотарската исправа

По пишувањето на исправата, нотарот е должен своерачно да ја потпише со свој потпис и покрај потписот да стави службен печат. Доколку нотарската исправа се состои од повеќе страници, нотарот ги потпишува и другите страници.

- Исправка и дополнување на нотарската исправа

По правило нотарската исправа може да се изменува и дополнува, но само со следење на одредени прописи. На исправата не смее да се пишува или допишува над и под текстот, меѓу зборовите и редовите, не смее да се врши корекција со надворешни средства за бришење. Секој збор, знак или потпис кој се наоѓа над, под или меѓу текстот ќе се смета дека не постои.

По потписот на нотарот, исправата не смее да се менува и дополнува. Во ситуации кога постои грешка во исправата која ја менува материјалната содржина, таа може да се промени само со учество на странките кои ја потпишале исправата и притоа се прави анекс кон актот или друга нотарска изјава која ја заменува исправата што содржи грешки.

Во однос на техничките, јазичните и печатните грешки, по писмено овластување на странките, нотарот може без нивно присуство да изврши корекција на нотарската исправа.

- Нотарска исправа која нема својство на јавна исправа

Нотарските исправи кои се составени од помошник или заменик нотар, кои се потпишани од странките но не и од нотарот и не содржат сложбен печат, немаат својство на јавна исправа и се сметаат за приватни исправи.

- Извршност на нотарската исправа

Нотарската исправа претставува извршна исправа, ако во неа содржи определена обврска за чинење за која странките можат да се договорат и ако содржи изјава на обврзникот дека врз основа на таа исправа, може да се спроведе присилно извршување со цел да се оствари чинењето на обврската.

Ако обврската зависи од некој услов или рок кој не е календарски определен, за извршност на исправата потребно е да се докаже дека настапил условот или рокот. Докажувањето се врши со друга јавна исправа или изјава на доверителот која е заверена на нотар.

Во случај на спор за исполнување на условот или настапување на рокот за извршноста на нотарската исправа одлучува надлежен суд во парнична постапка. Судот ќе го одложи извршувањето во случаите кога ќе утврди дека при составувањето или издавањето на нотарската исправа не се почитувани условите кои мора да бидат исполнети за таа да добие својство на јавна исправа или да добие сила на извршна исправа.

Нотарот кој го составил нотарскиот акт или ја потврдил приватната исправа ќе стави потврда за извршност на исправата, по писмено барање на доверителот, кон која е приложена неговата заверена изјава од нотар под потполна морална, материјална и кривична одговорност, дека побарувањето или дел од него доспеало. Потврдата за

извршност на нотарската исправа нотарот ја става врз основа на изготвена посебна потврда за целосна или делумна извршност на нотарскиот акт.

Кај нотарските исправи можна е делумна извршност, врз основа на нотарска исправа која што станала извршна во еден дел, извршувањето ќе се спроведи само во тој дел.

- Потврдување на приватни исправи

Странките се должни приватните исправи за правните работи врз основа на кои се стекнува или престанува право на сопственост или друго право на недвижност, да ги потврдат на нотар.

Пред потврдување на приватната исправа, нотарот е должен да испита дали приватната исправа е во согласност со законот и ако не наиди на пречки тогаш тој ја потврдува исправата. Приватната исправа која е потврдена од страна на нотар има својствој на јавна исправа.

- Нотарски исправи за пренос на право на сопственост

Нотарските исправи за правните работи врз основа на кои се врши пренос на правото на сопственост, физичка делба на недвижност, односно размена на недвижности, нотарот ги изготвува во согласност со одредбите од законот.

Ако е во прашање изготвувањена нотарска исправа врз основа на која се врши пренос на правото на сопственост, физичка делба на недвижност, односно размена на недвижности, кога како една од договорните страни се јавува Република Македонија, нотарот е должен да прибави мислење од Државниот правобранител. Нотарот ќе го одложи изготвувањето на исправата додека не биде дадено мислењето, најдоцна за триесет дена. Ако Државниот правобранител не даде мислење во определениот рок, нотарот ќе ја изготви нотарската исправа како да е дадено позитивно мислење.

Договорот за продажба и преддоговорот за продажба со вредност на предметот на продажба над 10.000 евра, задолжително треба да го состави адвокат и задолжително да содржи адвокатски печат и потпис, без оглед дали ќе се потврди или завери потпис на истите.

1.3.4.Нотарски платен налог

Нотарскиот платен налог претставува решение издадено од нотар, врз основа на веродостојна исправа, кое содржи барање со кое се задолжува должникот да си ја подмири обврската во определен временски период и ако не се исполни обврската, тогаш настапува присилно извршување.

-Предлог за издавање на решение за нотарски платен налог

Постапката за издавање на платен налог започнува со поднесување на предлог до нотарот од страна на странката која бара издавање на вакво решение. Предлогот се испраќа до нотарот кој дејствува на подрачјето каде живее должникот. Должникот може да биде физичко или правно лице.

Предлогот за издавање на решение за нотарски платен налог се бара врз основа на постоење на веродостојна исправа. Исправата се доставува заедно со предлогот до нотарот за да се изврши потврда на заостанатата обврска на должникот.

Предлогот го изготвува адвокат и содржи адвокатски печат и потпис. Предвидено е за предлози кои се од помала вредност, да не бидат составувани од адвокат.

Како веродостојна исправа врз која може да се бара нотарски платен налог се сметаат: фактурите; меница и чек со протест и со повратна сметка; извод од заверени деловни книги на банки, штедилници, финансиски друштва; јавни исправи и исправи кои според посебни прописи имаат значење за јавни исправи.

Предлогот за издавање на решение за нотарски платен налог, се поднесува во доволен број примероци и прилози и се поднесува за доспеано парично побарување кое се докажува со веродостојна исправа, приложена кон предлогот во оригинал или во заверен препис кај нотар.

-Постапка за издавање на решение за нотарски платен налог

По примањето на предлогот во нотарската канцеларија, нотарот има обврска да оцени дали е дозволен и основан. Ако утврди дека предлогот е основан и дозволен, нотарот ќе донесе решение со кое го усвојува предлогот за издавање платен налог.

Решението за издавање на нотарски платен налог се доставува до доверителот и до должникот. На должникот му доставува и примерок од предлогот за издавање на платен налог како и останатите прилози. Ако поднесениот предлог е против државен орган на Република Македонија, решението се доставува до Државниот правобранител на Р.М.

Во случаи кога нотарот ќе оцени дека предлогот не е основан или не е дозволен, целот предмет ќе го препрати до надлежниот основен суд за натамошно одлучување, исто како и да е поднесена тужба.

Ако предлогот не е уредно составен, нотарот го враќа на странката која го поднела за да го корегира во рок од осум дена. Кога странката нема да го испочитува рокот или нема да изврши корекција на предлогот, нотарот ќе смета дека предлогот е повлечен.

Против решението кое го носи нотарот за отфрлање на предлогот, дозволено е жалба пред надлежниот основен суд, во рок од осум дена од денот на прием на решението за отфрлање на предлогот.

Должникот кој е наведен во решението со кое е издаден нотарски платен налог, има право да изјави приговор за содржината како и во однос на трошоците.

-Потврда за правосилност и извршност и укинување на потврдата за правосилност и извршност

Нотарот по службена должност става потврда за правосилност на решението со кое се издава платниот налог, ако во определениот рок не прими приговор на решението, го отфрли поднесениот приговор како ненавремен или недозволен.

Нотарот ќе стави потврда за извршност на решението со кое се издава платниот налог, ако истекол рокот за доброволно исполнување на обврската кој е определен со решението.

Нотарот, по примање на писмен предлог од страна на странката или по службена должност, со решение може да ја укине потврдата за правосилност и извршност ако утврди дека потврдите се ставени неосновано. Рокот за укинување на потврдата за правосилност и извршност е осум дена од денот на примање на предлогот од страна на странката или откако констатирал дека потврдите се ставени неосновано, по службена должност.

-Форма и содржина на решението за нотарски платен налог

Решението со кое нотарот го издава платниот налог има форма на штембил и следнава содржина:

- податоци за нотарот кој го издава платниот налог
- назначување дека со решение го усвојува платниот налог и го задолжува должникот во одреден рок да си ја надмири обврската заедно со камата, како и нотарската награда и сите останати трошоци во врска со постапката
- правна поука дека против издаденото решение, странката има право да изјави приговор во рок од осум дена од денот на прием, преку нотарот до надлежниот основен суд
- датум на донесување на решението, потпис и печат на нотарот

Покрај назначената обврска во донесеното решение, должникот треба да ги подмири и другите трошоци во постапката. Нотарските трошоци кои се наведуваат во решението се во согласност со Нотарската тарифа издадена од Нотарската комора на Р.М.

1.3.5.Нотарот како повереник на судот и другите органи

-Постапка за расправање на оставина

Овластувањата на нотарите во постапката за расправање на оставина се уредуваат со Законот за вонпарнична постапка. По стапувањето на сила на овој закон, во Република Македонија е предвидена можноста оставината да ја расправаат нотарите. За расправањето на оставината, судот ќе му довери на нотарот спроведување на оставунска постапка и ќе му го достави целокупниот предмет на нотарот.

На нотарот како повереник на судот или на друг орган на соодветен начин се применуваат правилата со кои се уредува постапката во која му е доверено вршењето на определени работи, особено правилата за изземање, за достава, барање правна помош, податоци. По извршувањето на определено службено дејствие нотарот е должен без одлагање да му поднесе извештај на органот кој му ја доверил работата.

Претседателот на Основниот суд има должност и обврска, на нотарите да му додели предмети. Тој му доделува предмети само на оние нотари кои спаѓаат во службеното подрачје на основниот суд. Предметите се доставуваат сразмерно и еднакво на сите нотари, според азбучниот ред на нивните презимиња.

Нотарите преземаат дејствија и дунесуваат одлуки во постапката согласно со Законот за вонпарнична постапка. Нотарот е овластен да ги превзема сите дејствија кои се потребни во постапката, и да ги донесе сите одлуки освен за оние за кои според Законот за вонпарнична постапка е пропишано поинаку.

Нотарот несмее да ја одбие поверената работа, во спротивно ќе се соочи со санкции. Од одредени причини како што се: неможност за постапување на нотарот поради болест, кога нотарот очигледно ги запоставува службените дејствија, судот може да му го одземе на нотарот понатамошното спроведување на постапката и притоа самиот да ја спроведе постапката или да му ја довери на друг нотар. За штетата предизвикана со водењето на поверената работа е одговорен нотарот.

Во постапката која се води пред нотарот, учесникот или учесниците можат да бидат застапувани според одредбите кои се применуваат за застапување во парничната постапка. Застапувањето во постапката се врши исклучиво од адвокат.

Постапката за расправање на оставина се поведува по службена должност, веднаш штом судот ќе дознае за смртта на лицето или дека лицето е прогласено за умрено⁵.

Судот му го доверува спроведувањето на оставинската постапка на нотар и во рок од 8 дена откако ќе се заведе предметот, му го доставува на нотарот заедно со сите списи. Оставинската постапка се спроведува во нотарската канцеларија.

Сите учесници во постапката кои имаат спротивни интереси мора да бидат застапувани од различни адвокати.

Нотарот ја завршува постапката и носи решение со кое ја распределува оставината врз основа на фактите и доказите, како и спроведената постапка.

Странката или странките кои се незадоволни од исходот на оставинската постапка спроведена пред нотарот имаат право на приговор на веќедонесеното решение во рок од 8 дена од денот на приемот на решението. Странките овој приговор го доставуваат до нотарот кој пак е должен во рок од 3 дена заедно со целокупниот предмет да му го достави на основниот суд за понатаможно одлучување. По приговорот за решението секогаш одлучува судија поединец. Судијата донесува решение, на кое повторно незадоволната странка има право на жалба во рок од 8 дена од денот на прием на првостепеното решение. Доколку не се изјави приговор на решението донесено од нотарот, се смета дека тоа решение е станато правосилно. Како надлежен основен суд се смета оној каде оставителот имал трајно живеалиште за време на смртта.

Со правилникот за нотарската тарифа се определува наградата и трошоците на нотарот за спроведување на постапката. Нотарот е обврзан половина од својата награда да го исплати на адвокатот кој учествувал во постапката. Кога нотарот врши работи како повереник на судот, тогаш странката нема обврска да плаќа нотарска такса.

⁵ Закон за вонпарнична постапка; Службен весник на Република Македонија број 9 од 18.01.2008 година; член 121

1.3.6.Причини за престанок на нотарската служба и разрешување на нотар

а) Причини за престанок на нотарската професија

-Со исполнување на условите за старосна пензија на нотарот

-По барање на нотарот

-Ако е осуден со правосилна судска одлука за кривично дело со казна затвор над шест месеци или му е изречена забрана за вршење на нотарска дејност

-Со смрт на нотарот

-Ако без оправдани причини не започне со работа, во рок од три месеци од денот на објавување на датум за започнување на работа, кој се објавува во Службен весник на Р.М.

-Со одлука на Дисциплинскиот совет, со која одлука му е изречена дисциплинска мерка трајно одземање на правото на вршење на нотарската служба

б) Причини за разрешување на нотар

-Ако престанат условите за именување на нотар

-Не даде свечена изјава

-Со правосилна судска одлука да му е одземена или ограничена деловната способност

-Трајно да ја изгуби способноста за вршење на службата

-Ако врши адвокатска дејност или било кое друго платено занимање

Министерството за правда со решение утврдува престанок на нотарската служба како и за разрешувањето на нотар.

1.3.7. Кодекс на професионална етика на нотарите и нотарска комора

Кодексот на професионална етика на нотарите претставува збир на усвоени начела по кои нотарите треба да се управуваат во својата работа и доследно да ги почитуваат. Начелата на кодексот се во согласност со прифатените и развијаните начела на професионалната етика на нотаријатот во целиот свет.

Нотарите имаат обврска и должност да се грижат за правилна примена на Кодексот на професионална етика и за секоја повреда да се укажува на корекции во однесувањето преку колегијален однос и преку органите на Комората на нотари на Р.М.

Државните органи или граѓаните кои ќе му доверат на нотарот одредени податоци низ целата постапа или податоци кои нотарот ги дознал сам, претставуваат професионална нотарска тајна. Професионалната тајна, нотарите се обврзани да ја чуваат во текот на целата постапка дури и по завршувањето на постапката. По завршувањето на постапката, нотарите мора да ги чуваат податоците во своите архиви. Ако странката во постапката се согласи, тогаш нотарот може да објави некои податоци кои се класифицирани како професионална тајна.

Нотарот е должен да ги усовршува своите стручни и општи познавања. Должност е на нотарот своите практични и теоретски знаења да му ги пренесува на нотарските приправници и на заменикот нотар.

Нотарот е должен, секогаш и во секое време во вршењето на нотарската професија и во својот личен живот да одржува одреден степен на личен и професионален углед.

Секој нотар од своја страна е должен да придонесува во успешно работење на Комората на нотари на Република Македонија, како и да го негува и зголемува нејзиниот углед.

Нотарската комора на Република Македонија има својство на правно лице, кое својата должност ја извршува самостојно и независно. Комората претставува независна асоцијација која ги обединува сите именувани нотари, се грижи за правата и интересите на нотарите и одлучува за нивните права и обврски, преку донесување на акти и други правила преку органите на Нотарската комора на Република Македонија.

2. НОТАРИЈАТ ВО РЕПУБЛИКА СРБИЈА

2.1. Историски развој на нотарската професија во Република Србија

Нотарската професија, која била воведена на територијата на Република Србија не успеала да функционира правилно се до 2011 година кога бил донесен првиот Закон за нотари. Нотарите функционираше само на територијата на Војводина.

Низ историјата, поточно кажано во средниот век нотарската професија почнала да се развива во околните држави како и во средновековна Србија, со почетоци во поголемите градови кои имале развиена трговија. Во средновековна Србија како прв закон за нотари се смета Душановиот закон, во кој се предвидувала нотарската професија и нотарите претставувале одредени индивидуи кои уживаат јавна доверба.

Со создавањето на Кралството на Југославија се јавило потреба од подетално регулирање на нотарската професија бидејќи постоеле територии со различни правни системи и традиции каде нотарската дејност имала различни правила. На територијата на Кралството на Југославија во 1930 година бил донесен законот за нотари во К.Ј. Целта на овој закон била да се усогласи нотарската професија на постоечките територии и воведување на истата на територии каде воопшто не постоела. Според донесениот закон се предвидувал латински тип на нотари кој ги дефинирал како лица кои уживаат јавна доверба и се овластени од законот да составуваат и заверуваат јавни исправи за правни работи, изјави за факти врз кои се заосноваат права, да работат по налог на судовите и други државни органи како и други правни работи кои биле дефинирани со законот. Се предвидувале условите потребни за едно лице да може да стане нотар и тоа: да биде државјанин на Кралството на Југославија со навршени 30 години старост, завршен правен факултет и положен дипломски испит, пет години пракса (од кои 2 години задолжително кај нотар, 1 година на суд и останатите 2 години или во нотарска канцеларија, во адвокатска канцеларија или канцеларија на народен правобранител). Законот исто предвидувал еден вид на осигурување од професионална

одговорност, кој нотарот бил должен со давањето на свечена заклетва да обезбеди парични средства или хартии од вредност и да ги положи како депозит.

Погоре наведените должности биле исклучиво во нивна надлежност, но исто така извршувале и адвокатски работи. Тие се однесувале на вонпарнични постапки и случаи кои биле поврзани со исправите кои ги издал нотарот. Постоела можност и без да составуваат исправи да застапуваат странки во граѓанските и казнените постапки, но само на своето службено подрачје каде немало адвокатска канцеларија и ако не било предвидено со закон или друг пропис задолжително застапување на странката од страна на адвокат. Нотарите не смееле да застапуваат странки кои на било каков начин ги побивале исправите составени од истиот нотар или поверената работа која ја извршувал нотарот. Врз нотарите се применувала адвокатската тарифа.

Ваквите овластувања на нотарите предизвикале револт кај адвокатите кои успеале да издејствуваат разграничување на нотарската и адвокатската професија, па со одлука на Министерството за правда од 30.05.1931 година се врши разграничување на овие професии. Нотарите јавно биле повикани да се изјаснат со која професија би сакале да се занимаваат.

Законот за нотари во Кралството на Југославија престанал да важи во 1944 година. По втората светска војна нотарската професија престанала да функционира на територијата на Кралството и сите овластувања кои ги имале нотарите биле превземени од органите на локалните самоуправи како и судовите. На територијата на современа Србија, законот за нотари од Кралството на Југославија се применувал само на територијата на Војводина.

Во современа Република Србија, поточно кажано од деведесеттите години па навака, се воведувани голем број на реформи во правосудството со цел растеретување на работата на судовите и другите државни органи и забрзување на постапките и сигурноста на странките во постапките. Па затоа биле создавани работни групи составени од правни експерти кои требало да осмислат начин за имплементирање на нотарската професија во современиот правосуден систем.

Првиот таков обид се случил во 1996 година во тогашна Сојузна Република Југославија каде Министерството за правда изготвило предлог закон за нотари, но овој закон никогаш не бил изгласан поради тешката политичка состојба во тој период. Вториот обид за

имплементирање на закон за нотари се случил во 2002 година повторно по иницијатива на Министерството за правда, каде бил изготвен нацрт на закон за нотари кој бил во согласност со сите тогашни меѓународни прописи и регулации, но не бил изгласан.

Во тој период меѓународните организации финансирале и организирале голем број на проекти и советувања со кои биле презентирани предностите и недостатоците како и целокупното влијание на нотарската професија врз државата и правосудниот систем. Германската организација за техничка соработка имала најголемо влијание за воведување на нотарската професија, која организирала советувања на правните експерти и разменување на професионални искуства на балканскиот регион. Бил изготвен и нацрт на закон по иницијатива на организацијата кој бил составен од правни експерти од регионот, но законот не бил изгласан.

Во сите поранешни југословенски држави нотарската професија постоела и веќе почнувала да функционира, освен во Република Србија. Па од тие причини на крајот од 2007 година Министерството за правда формирала работна група која била составена од универзитетски професори на правен факултет за формирање на нацрт закон за нотарска дејност. Оваа работна група составила нацрт закон за нотарска професија кој бил усвоен на 5 мај 2011 година и бил објавен на 9 мај и стапил во сила на 17 мај истата година.

Со започнување на работа на првите нотари, оваа професија полакуно сигурно се воведувала во српското право. Законодавните органи морале детално да ја дефинираат нотарската професија и овластувањата за од една страна да биде успешно растоварувањето на судството и другите органи и од друга страна да се зголеми правната сигурност на граѓаните и намалување на цените во постапките. Се поставувало прашањето дали нотарите можеле да заработуваат за пристоеен живот со нивната работа, бидејќи самата професија била неспоива со било која друга професија.

На 1 септември 2012 година била создадена Нотарската комора на Република Србија, со главна цел да се грижи за угледот на нотарската дејност, да помага во формирањето на правила и прописи за именување на нотари и да му помага на Министерството за правда со сите проблеми кои произлегуваат со вршење на службата.

2.2. Законско дефинирање и регулирање на нотарската професија во Република Србија

Според законот за нотари на Република Србија, нотарската дејност претставува дејност од јавен интерес која се извршува во рамките на законите и другите прописи, со цел на растоварување на работата на судовите и другите органи во интерес на граѓаните. Нотарот претставува експерт од областа на правото, именуван од министерот за правда, кој за основни овластувања има да прифаќа изјави на воља од странките и да им даде потребна и правилна пишана форма, да издава исправи кои имаат карактер на јавни исправи, чување на исправи и други заверени документи, јавно да потврдува факти, да му дава совети на странките во вршењето на професијата и да извршува други работи одредени со закон⁶.

Овластувањата на нотарот за вршење на професијата се однапред одредени со законот и тие можат да бидат⁷:

- составување, заверка и издавање на исправи за правни работи, изјави за факти врз кои се заосноваат некои права, заверка на приватни исправи
- чување на исправи, пари, хартии од вредност и други вредни предмети и ствари
- да врши поверени работи за судот и другите органи
- извршува други работи врз основа на закон

Нотарот, својата професија ја врши на службеното подрачје за кое е именуван каде се наоѓа неговата канцеларија. По неговото именување од страна на министерот за правда, нотарот добива свое службено подрачје и има овластување да дејствува само на тоа подрачје. На секои 25.000 граѓани се определува по еден нотар. Својата професија ја извршува во склоп со законите и прописите, во согласност со начелата на законитост и совесност. Нотарот не смее да одбива да изврши одредени работи кои му се доверени освен во случаи одредени со закон. Нотарската професија е неспоива со други професии како што се адвокатурата и

⁶ Закон за нотари на Република Србија, Службен весник Р.С 31/2011 член 2

⁷ Закон за нотари на Република Србија, Службен весник Р.С 31/2011 член 4

други функции како и работи кои го нарушуваат неговиот углед, професионалност, самостојност и независност.

Нотарската професија се регулира со законот за нотари од 2011 година и неговите последователни измени, законот за вонпарнична постапка, статусот и правилата на Нотарската комора на Р.Србија, како и другите подзаконски акти.

Со законот за нотари се уредува организацијата на работата, должноста, начинот и условите за работа, како и други прашања од областа на нотарската професија⁸.

а) Услови за именување на нотар

- лицето да е државјанин на Република Србија
- да има општа здравствена способност и деловна способност
- да поседува диплома од правен факултет завршен во Република Србија или странска нострифицирана диплома
- да има положено правосуден испит и нотарски испит
- 5 години работно искуство во правна област по положен правосуден испит
- да има достоинство за вршење на нотарска професија
- да го познава српскиот јазик и во општините каде се употребува јазик на малцинствата да достави доказ за соработка со судски преведувач за тој јазик
- да има можност да обезбеди канцеларии и опрема каде ќе ја извршува должноста

⁸ Закон за нотари на Република Србија, Службен весник Р.С 31/2011 член 1

б) Постапка за именување и давање на свечена изјава

Именувањето на нотари го врши Министерот за правда на по претходно добиено мислење на Нотарската комора врз основа на спроведен конкурс. Кога има потреба од нотари, министерството за правда носи одлука за спроведување на конкурс. Самиот конкурс го распишува и спроведува Нотарската комора. Се нагласува за кое службено подрачје за бара именување на нотар и бројот на потребни нотари па се објавува во Службен весник. По објавата во Службен весник, кандидатите имаат време од 15 дена за да се пријават на конкурсот.

Пријавите се поднесуваат писмено до Нотарската комора, која пак ги рангира пријавените кандидати и по завршувањето на конкурсот во рок од 30 дена ги доставува до Министерството за правда. При спроведување на конкурсот се води сметка за правата на малцинствата и нивната правична застапеност.

По спроведениот конкурс, избраните кандидати даваат свечена заклетва пред Министерот за правда. Текстот на заклетвата гласи: Се колнам во својата чест дека ќе го почитувам правниот поредок на Република Србија и својата должност како нотар ќе ја извршувам законито, совесно, чесно и непристрасно⁹. Секој нотар мора да даде свечена заклетва во рок од 30 дена од денот на именување и доколку не даде ваква заклетва се смета дека воопшто не бил ни именуван.

Пред да се даде свечената заклетва, нотарот мора да изработи службен печат и штембил. Печатот како и штембилот треба да го содржи грбот на Република Србија, име и презиме на нотарот како и назнака нотар и неговото службено подрачје. Заверени копии од печатот, штембилот и потписот на нотарот се депонираат во Нотарската комора од страна на претседателот на основниот суд за кое службено подрачје е именуван нотарот. Тој е должен да ги чува и во случај да ги изгуби мора да ги објави во Службен весник и да побара изработка на нов печат и штембил. Чувањето и користењето на печатот и штембилот подетално се уредени со Деловник за работа на нотарите.

⁹ Закон за нотари на Република Србија, Службен весник Р.С 31/2011 член 30

2.3 Надлежности на нотарите дефинирани со законот за нотаријат

а) Составување и потврдување на исправи

Како примарна должност на нотарот е да составува исправи за правни факти како и изјави на воља. Составувањето на исправи е регулирано со законот за нотаријат како и законот за вонпарнична постапка. Според законот оние исправи кои не ги составува нотарот ги составува надлежниот основен суд, кои се однапред предвидени со закон. Нотарот составува исправи само на своето службено подрачје, но исто може да составува исправи за странки кои немаат живеалиште на неговото подрачје како и правни лица со седиште надвор од нотарското службено подрачје.

По правило нотарската исправа се составува во нотарската канцеларија, но постојат одредени ситуации кога е предвидено составување на исправа надвор од канцеларијата во случај на болест или неподвижност на странката барател за составување на исправата или од други оправдани причини. Исправите составени од нотарот имаат правно дејство на целата територија на Република Србија и во одредени случаеви надвор од неа, но само ако тоа е предвидено со некој пропис или закон.

Пред да започне со составување на исправата, нотарот има должност да го утврди идентитетот на лицето барател, а тоа го прави со увид во лична карта, патна документација или со двајца сведоци за идентитет на странката ако не поседува ваков документ. Нотарот мора да го потврди идентитетот на полномошникот (доколку го има), како и сведоците во постапката. Ако странката не може да го докаже својот идентитет, тогаш нотарот одбива да состави исправа.

Нотарот е должен на странките да им ја објасни правната ситуација во која се наоѓаат, да им ги објасни последиците по составувањето на исправата на начин кој го разбираат странките. Пред самото потпишување странките мора да ја прочитаат исправата и да ја потврдат содржината па потоа да ја потпишат. Ако странката е неписмена или не го разбира јазикот на кој е составена исправата се обезбедува сведок или преведувач кој ќе му ја

потврди содржината на странката пред самото потпишување. Неписмените странки ставаат отпечаток од прст на местото за потпис. На исправата се потпишува нотарот кој ја составил како и сите учесници во постапката на секоја страна, доколку има повеќе страни.

Потврдувањето на исправи или солемизација исто така е во надлежност на нотарите освен за оние кои со некој пропис или закон се дадени во надлежност на судот. За потврдување на исправи важат истите прописи како и за составување на исправата што значи се потврдува идентитет на странките, се потврдува содржината на исправата и другите прописи. По потврдувањето исправата има својство на јавна исправа само ако е составена од надлежен нотар и ако се запазени сите прописи предвидени со законот. Нотарот исто така има обврска да ги чува сите исправи кои ги составил и потврдил како и да води деловник за работа.

Во одредени ситуации нотарот може да одбие да состави или потврди некоја исправа во случаи кога правната работа за која се бара исправата е во спротивност со законот или е на штета на трети лица, ако странката нема потребна правна или деловна способност, ако нема озбилна и слободна воља на странките за составување на исправа.

б) Нотарски запис

Некои правни работи кои ги врши нотарот имаат форма на нотарски запис. Тие можат да бидат: договор за располагање на имот на правно неспособни лица, договор за законско издржување, договор за хипотека или заложна изјава кои содржат изјава и врз основа на изјавата да се изврши принудно извршување дали по вонсудски или судски пат.¹⁰

Нотарскиот запис има иста доказна сила како и исправа која е составена пред суд или друг државен орган. Доколку горенаведените работи не се составени во форма на нотарски запис, тогаш тие не произведуваат никакво правно дејство.

¹⁰ Закон за нотари на Република Србија, Службен весник Р.С 31/2011 член 82

Содржината на нотарскиот запис е претходно определена со законот за нотари и секое непочитување на одредбите доведува до ништовност на нотарскиот запис. Записот содржи основни податоци за нотарот кој го составува, податоци за странките кои се предмет на записот, начинот на кој е утврден идентитетот на странките, податоци за сведоцитево постапката, содржина за правната работа која е предмет, исправите кои се користат, времето и местото на состав на записот, изјавите на странките со кои изјавуваат за содржината на записот, потпис на странките како и потпис на нотарот.¹¹

Нотарскиот запис претставува извршна исправа ако во самата исправа постои обврска за чинење за која странките можат слободно да се договорат и да содржи изјава на должникот дека врз основа на таа исправа може да настане присилно извршување на чинењето дали преку судски или вонсудски начин. На самата исправа се става потврда за извршност на исправата. За извршноста на записот во случај на спор одлучува надлежниот основен суд или органот кој го спроведува извршувањето.

в) Нотарски записник

Нотарските исправи можат да бидат од вид на нотарски записник кој се составува кога: се основа акционерско друштво кое има над 100 акционери, записник за седниците на другите органи во акционерското друштво во кој се одлучува за надлежностите за друштвото.

Содржината на нотарскиот запис е определена со законот за нотари каде мора да бидат исполнети сите претпоставки за полноважност на документот кои се:

- сите податоци на нотарот кој го составува записникот
- податоци за странките, нивните застапници или податоци за друштвото
- начинот на кој се утврдил идентитетот на странките

¹¹ Закон за нотари на Република Србија, Службен весник Р.С 31/2011 член 84

- податоци за сведоците, вештаците, преведувачите доколку учествувале во постапката
- главниот текст кој е предмет на записот со сите изјави за фактите и доказите
- доколку записникот се составува со долги прекини, после секој прекин се внесува датум на давање на изјавите или преземање на работи
- означување на исправите кои се дел од записникот како полномошно, изводи и слично
- време, место и датум на составување на документот
- учесниците во постапката да бидат предупредени за правните работи кои ќе настапат како и давање на лажни или двосмислени изјави
- потпис на странките кои учествуваат во постапката како и сведоците, преведувачите
- потпис на нотарот како и печат

Секоја странка која има правен интерес од нотарскиот запис може да бара да се докажува за вистинитоста за фактите и доказите.

2.4 Доверени работи на нотарите

Покрај работите кои ги извршува во согласност со законот за нотари, нотарите можат да добијаат поверени работи од страна на судот како спроведување на одредена постапка или превземање одредени вонпарнични дејствија. Поверените работи мора да бидат предвидени со законот кој ја уредува одредената постапка. Сепак постојат одредени ограничувања. Судот не смее да им довери работа на нотарите која е регулирана со парничната постапка, постапка за обезбедување на докази како и доставување на писмени кои се во надлежност на работа на судовите. Судот не смее да им довери работи кои се во областа на извршување и обезбедување. Исто така судот не смее да им довери одредена работа за која се предвидува надлежност на некој државен орган.

Судот има право на нотарите да им довери работа за расправање на оставина, но сепак доколку има приговори против донесеното нотарско решение со кое се уредува оставината, судот сам одлучува по приговорите.

Оставинската постапка започнува по службена должност, во моментот кога судот ќе дознае дека некое лице починало. За починатото лице, надлежниот матичар на тоа подрачје врши упис во матичната книга на умрени и во рок од 30 дена доставува до надлежниот основен суд извод од матична книга на умрени. Судот по примениот извод носи решение со кое овластува нотар да ја состави смртовницата. Нотарот има канцеларија на службеното подрачје каде оставителот имал последно регистрирано живеалиште. Нотарот исто така има рок од 30 дена да ја пополни смртовницата и да ја достави до надлежниот оставински суд. Во смртовницата се внесуваат сите основни податоци на оставителот па и во ситуации кога оставителот не поседувал имот.

По составувањето на смртовницата, судот носи друго решение со кое му поверува на нотарот да изврши попис и проценка на имотот на оставителот. Ова решение се носи по барање на наследниците или легатарите. Пописот се врши за целокупниот недвижен имот како и движниот имот од поголема вредност. По извршената проценка и попис, списите се испраќаат до судот, па доколку нема правни пречки судот го овластува нотарот да ја реши оставината

2.5 Нотарска комора и тарифа на нотарите

Нотарската комора претставува професионално здружување на нотарите на територијата на Република Србија. Комората има статус на правно лице и дејствува како непрофитна организација со седиште во Белград. Комората има статут со кој се регулира внатрешната организација како и начинот на работа и финансирање. Со статутот се предвидуваат извршен орган, орган за надзор, претседател дисциплинска комисија како и дисциплински тужител. Тоа се основните органи предвидени со статутот на комората, но по потреба може да има и други.

Основна цел на Комората на нотари е да го чува угледот и честа на нотарската професија како и правата кои му се загарантирани на нотарите. Се грижи за тоа нотарите да си ги извршуваат своите должности во согласност со законите и прописите и во случаи на прекршување на одредени правила спроведува дисциплинска постапка. Комората ја претставува целата професија пред државните органи како и пред органите во странство, обезбедува стручни обуки и усовршување за нотарите како и вработените во нотарските канцеларии и други работи предвидени со законот и статутот на комората.

Нотарите за својата работа имаат право на парична наградата која е определена со нотарската тарифа. Тарифата за награда е донесена од страна на Министерот за правда со претходна соработка со Нотарската комора, каде за секое превземено дејствие се предвидува паричен надоместок. Забрането е нотарите да наплаќаат повеќе од она што е предвидено со тарифата.

Нотарот е овластен, врз основа на закон, независно од наградата да наплати такса за извршените услуги која претставува јавен приход, која висина е определена со закон¹². Нотарите се должни 30% од наплатената награда да ја плати како јавен приход во рок од 15 дена од денот на извршената наплата.

¹² Закон за нотари на Република Србија, Службен весник Р.С 31/2011 член 134

3. НОТАРИЈАТ ВО РЕПУБЛИКА ЦРНА ГОРА

3.1. Историски развoтoк на нотарската професија на територијата на Црна Гора

Во 2006 година Република Црна Гора се осамостоила од СФРЈ и веќе од 2008 година настанало воведување на нотарската професија во државата. Но пред осамостојувањето на државата, територијата на денешна Црна Гора била во склоп со Кралството Југославија.

На 11 септември 1930 година во Кралството Југославија бил донесен првиот закон за нотарската професија по примерот на австрискиот закон за нотари од 1871 година каде се предвидувал латински тип на нотари. Според новодонесениот закон, нотарите добиле карактер на лица од јавна доверба, со надлежност да составуваат јавни исправи за правни работи, изјави за факти врз кои се заосновале некои права, примале исправи на чување како и пари, хартии од вредност и други вредни предмети, да постапуваат за работи по наредба на суд или друг државен орган кои биле предвидени со некаков закон. Нотарите не претставувале државни службеници, но лица од јавна доверба кои изработувале работи во согласност со законите и нивните исправи имале карактер на јавни исправи.

Нотаријатот бил организиран на подрачја на апелациони судови во Нови Сад, Загреб, Љубљана и Сплит. Во Загреб било дозволено спијување на нотарската професија со адвокатската, додека пак во другите апелациони општини спојувањето било изрично забрането.

Нотарската дејност функционирала краток период, односно до 17 ноември 1944 година кога се укинала нотарската комора, додека пак нотарските работи преминале во надлежност на судовите, органите на управа и адвокатите. До воведувањето на нотарската професија во 2008 година, сите исправи за правни работи, изјави за факти и други работи кои се сега во надлежност на нотарите, биле извршувани од страна на судовите, во постапка која според многу била премногу бавна и премногу скапа.

3.2. Поим за нотари и нотарска служба

Во Република Црна Гора првиот закон за нотарската служба бил донесен во 15.11.2005 година и 15.08.2008 година, после што се донесени Правилникот за бројот на местата и службени седишта на нотарите и Правилникот за програмата и начинот на полагање на нотарскиот испит. Министерството за правда го подготви Правилникот за работа на нотарите кој бил усвоен во 2008 година и нотарската служба започнала со функционирање во првата половина на 2009 година.

Нотарите во Црна Гора ја вршат нотарската професија како јавна служба, како единствено професионално занимање во согласност со законот¹³. Нотарите се лица кои уживаат јавна доверба и своите должности ги вршат законито во склоп со сите прописи.

Нотарската професија е неспоива со вршење на адвокатска дејност како и со вршење на други должности како државни функции и слично. Професиите кои се од типот на научни, образовни и уметнички, можат да се спојат со нотарската служба, како и должности кои нотарот ги извршува во Нотарската комора и некои меѓународни здруженија на нотари.

Според законот за нотари, нотарот е овластен да составува нотарски акти, да врши поверени работи по налог на судот во согласност со закон, други поверени работи во согласност со други закони и да прима во депозит исправи, пари, хартии од вредност и други предмети од вредност. Како поверени работи се сметаат вршење на попис и проценка на оставината на оставителот, кога нотарот ја води оставинската постапка, да чува исправи, пари, хартии од вредност кои се во директна врска со оставината која ја води и други работи кои се регулирани со други закони.

Нотарите дејствуваат само на своето службено подрачје, односно на она службено подрачје за кое се именувани. Сите работи кои ги извршиле надвор од своето службено подрачје, не произведуваат правно дејство. Истото важи и за поверените работи што нотарите можат да извршуваат поверени работи само на своето службено подрачје. Бројот на нотари е

¹³ Закон за нотари на Република Црна Гора, Службен весник Р.С 68/2005 член 2

определен од Министерството за правда и тоа на секои 15.000 граѓани задолжително е да има по еден нотар.

За едно лице да биде именувано за нотар мора да исполнува одредени услови и тоа:

- да биде државјанин на Република Црна Гора
- да поседува општа здравствена и деловна способност
- да биде дипломиран правник со положен правосуден и нотарски испит
- најмалку 5 години работно искуство во правни работи и тоа 3 години по положен правосуден испит
- да не бил осуден за казнено дело што го прави недостоен за вршење на службата
- да има обезбедено канцелариски простор и опрема во склоп со законот

Министерството за правда е одговорно за именување на сите нови нотари. Нотарите се именуваат по претходно спроведен конкурс, кој мора да биде објавен во Службен весник и претходно назначување на службеното пордачје за кое се бара нотарот. Министерот за правда ги избира нотарите по претходно мислење на Нотарската комора. Одлуката на министерот е конечна и не може да се заведе управен спор.

По именувањето нотарот во рок од 30 дена од изборот мора да положи свечена заклетва со која изјавува дека службата ќе ја врши во согласност на Уставот, законите и прописите. Ако нотарот одбие да даде свечена заклетва или не бил присутен без оправдани причини, ќе се смета дека не бил воопшто именуван¹⁴. По именувањето нотарот добива службен печат, штембил и потпис со кој работи. Пред започнување со работа нотарот мора да биде осигуран од одговорност за штета настаната во вршењето на работата како и осигурување на канцеларијата, како и осигурување на предметите кои ќе ги прима во иднина како депозит. Нотарот се запишува во именикот на нотари и Комората му одредува датум за започнување на службата.

¹⁴ Закон за нотари на Република Црна Гора, Службен весник Р.С 68/2005 член 16

Престанокот на нотарската служба е однапред определен во законот:

- со исполнување на старосна пензија
- со давање на доброволна оставка
- ако биде осуден со правосилна судска одлука за безусловна казна затвор од минимум шест месеци
- не започне со вршење на службата во рок од 15 дена од денот кој му е определен за почеток од страна на Комората
- ако добие дисциплинска мерка за одземање на правото за вршење на дејноста
- со разрешување

Оставката која нотарот има можност да ја поднесе, ја прави во писмена форма и со слободна воља.

Разрешувањето на нотарот е во ситуации кога:

- ако не ги исполнува законските услови за вршење на дејноста
- ако бил осуден за казнано дело со кое е недостоен да ја врши професијата
- да започне со вршење на адвокатска дејност или друга професија која е неспоива
- ако со судска одлука му е одземена или ограничена деловната способност
- ако нема склучено договор за осигурување од штета во вршење на професијата

Одлуката за разрешување на нотар ја носи Министерот за правда по предлог и образложено мислење од Нотарската комора, како и за престанок за вршење на службата. Одлуката на Министерот е конечна и нема можност за заведување на управен спор.

3.3 Овластувања на нотарите

Основна должност на нотарите е да ги извршуваат своите обврски во рамките на законите, без никакви отстапувања и тоа да биде во корист на странките. Според законот нотарите имаат овластувања да составуваат нотарски акти, да примаат во депозит пари и хартии од вредност, да вршат поверени работи по налог на судот како и други поверени работи предвидени со посебни закони.

3.3.1 Нотарски акти

Нотарските акти се акти за правни работи, изјави за воља и факти кои ги составува нотарот (нотарски запис), записници за правни работи и факти на кои присуствувал нотарот (нотарски записник), потврди за факти кои ги потврдува нотарот (нотарска потврда) и заверка на препис, потпис и и други податоци (нотарска заверка)¹⁵. Нотарскиот акт претставува јавна и извршна исправа во случаи предвидени со закон и кога се исполнети сите битни елементи во поглед на формата на актот.

- Нотарски акти

За еден нотарски акт да има полноважност мора да се состави во определена форма со посебни услови во однос на самиот текст како и печатот и потписот на нотарот. Процедурата пред составување на актот е исто така од битна за полноважност на актот. Најпрво се започнува со утврдување на идентитет на странките во нотарската канцеларија, што обично се прави со увид во лична карта или патна идентификација. За слепите, глувите или немите лица нотарот мора да се осигура содржината на актот да им биде јасна

¹⁵ Закон за нотари на Република Црна Гора, Службен весник Р.С 68/2005 член 5

на странките кои се учесници кое го прави со сведок во кој странката има доверба. Во случаи кога странката не го разбира јазикот на кој се составува актот, задолжително е присуство на судски преведувач и присуството се внесува во текстот на актот. Вољата е битен фактор во составувањето на актот, односно нотарот мора да испита дали странките своеволно стапуваат во правен однос помеѓу себе, без постоење на закани, принуда или двоумење. Ги подучува за правните последици кои ќе настапат по потпишувањето на актот. Откако актот ќе се состави, мора да постои сведок кое може да биде секое полнолетно и писмено лице кое нема никакви правни ограничувања за да учествува во постапката како сведок. Актот се завршува со потпишување на странките на секоја страна, потпис на нотарот и печат.

- Нотарски запис

Нотарскиот запис претставува изјава за воља и факти кои ги составува нотарот. Нотарскиот запис се составува за договори за имотни односи на брачни другари или лица кои живеат во вонбрачна заедница, договори за располагање на имот на малолетни лица или лица кои немаат деловна способност, договори за распределба на имот за време на живот или договор за доживотна издршка или наследнички изјави, договор за поклон во случај на смрт или ветување на поклон, договор за купопродажба со задржување на право на сопственост, правни работи кои ги превземаат слепи, глуви неми или глувонеми лица како и правни работи за кои со закон е предвидено да имаат форма на нотарски запис. Во нотарскиот запис се внесуваат сите податоци на странките, нотарот кој го составувал записот како и сите други податоци кои се битни за нотарскиот запис.

Некои приватни исправи немаат потреба да бидат составени во форма на нотарски запис. Приватната исправа може да има својство на нотарски запис во случај кога ги исполнува условите во поглед на формата и содржината и со самата заверка добива својство на нотарски запис.

Нотарот составува запис за тестамент по правилата кои важат за судскиот тестамент и самиот акт има својство на судски тестамент.

- Нотарски записник

Нотарот е овластен да состави акт во форма на нотарски записник кога потврдува настапување на одредени факти од кои зависи полноважноста на некоја правна работа и исполнување на обврски кои произлегуваат од записникот (понуда, опомена, отказ, раскинување на договор).¹⁶

Нотарскиот записник се составува во случаи за попис и проценка на оставина во присуство на вештак; порамнување пред да се започни парнична, вонпарнична и управна постапка во својство на судско порамнување; за да се заоснова некое заложно право на движни или недвижни предмети; изјава на доверителот за продолжување на рок за извршување на обврската на должникот која е утврдена со извршна исправа; записник за изјава на сведок дека е настапен некој услов за порамнување од кое зависи полноважноста на порамнувањето; записник за чување на своерачен тестамент, пишан тестамент пред сведоци и судски тестамент; записник за одржување на седница на управен орган во акционерско друштво; записник за други изјави или утврдување на други факти предвидени со еден или друг закон.

Нотарскиот записник ги содржи сите податоци на учесниците во постапката како и нотарот кој го составил и други податоци кои се битни за полноважност на записникот.

- Нотарска потврда

Нотарската потврда ја издава нотарот за факти кои самиот ги утврдил во вршењето на својата должност. Потврдата може да биде за составување на нотарски акт на заинтересираните страни како и потврда за наплатени трошоци. Потврдата може да биде

¹⁶ Закон за нотари на Република Црна Гора, Службен весник Р.С 68/2005 член 55

издадена за да се потврди дека одредено лице е живо, потврда за постоење на некое правно лице и други видови потврди.

- Нотарски заверки

Нотарската заверка може да се однесува на повеќе работи. Заверка на препис на некоја исправа е таков вид каде нотарот ја проверува идентичноста на содржината на преписот со исправата. Потребно е целосна идентичност на преписот за полноважност на документот.

Заверка на потпис е кога нотарот потврдува со неговото присуство дека странката своерачно ја потпишала исправата со скратен потпис или отпечаток од прст. Заверката за потпис може да биде и за застапник на правно лице или државен орган само ако лицето има овластување да ги извршува правните работи.

Нотарот заверува извод од деловна книга на правни лица.

Заверката за превод каде нотарот ја потврдува точноста на преводот со оригиналната исправа преку учество на судски преведувач за конкретниот јазик во постапката.

3.3.2 Депозит

Нотарскиот депозит има исто правно дејство како и судскиот депозит. Депозитот може да биде за повеќе работи како исправи, пари, хартии од вредност, вредни предмети и други ствари кои можат да бидат ставени во депозит.

Нотарот има обврска да ги превзема на чување сите видови на исправи. Пред да превземе некоја исправа мора да го утврди идентитетот на странката која ја дава исправата на чување, да состави записник со сите податоци за странката како и причината за депонирање на исправата и да издаде потврда за превземање на исправата на лицето кое ја депонира.

Парите, хартиите од вредност и вредните предмети нотарот може да ги превземе на чување само со одлука на основен суд или врз основа на нотарски акт да ги превземе само за да ги предаде на друго лице. За извршеното превземање составува записник и издава потврда на странката која го извршила депонирањето.

Предадените пари мора да ги чува во сеф или на посебна банкарска сметка за во случај на извршување тие пари да не бидат предмет на извршување. Тестаментот го чува во посебно и запечатено плико кое не смее никој да го отвори без согласност на странката.

Нотарот може да го повика лицето кое ги оставило стварите на чување да си ги подигне. Во случаи кога лицето не се појавило на повикот во рок од една година, нотарот депонираните ствари ги предава на основниот суд, кој во рок од седум дена донесува решение со кое депонираните ствари стануваат сопственост на државата.

3.3.3 Решавање на оставина и други поверени работи по налог на суд

Во април 2015 година биле усвоени промени во законот за вонпарнична постапка, каде законодавецот предвидува да сите неспорни оставински предмети да бидат водени од нотарите како повереници на судовите со намера да се забрза постапката и процедурата да биде поедноставна за граѓаните.

За другите правни работи граѓаните сами бираат кај кој нотар ќе завршат работа, но за оставинските предмети судот е тој што одлучува на кој нотар ќе му повери за работа оставина и тоа го прави по азбучен ред на службеното подрачје од основниот суд. Нотарот има обврска да ја води постапката на ист начин како таа да се водела пред оставински суд со обврска да ја заврши во рок од 60 дена од денот на прием на предметот. Нотарот ја завршува постапката со издавање на наследно решение за сите наследници и ќе ги врати списите до надлежниот основен суд.

Против наследното решение има можност за приговор во рок од 8 дена од денот на достава кон странките. Приговорот се доставува до нотарот кој ја решил оставината, кој пак без одлагање го доставува до основниот суд. По приговорот одлучува судија на првостепен суд.

Во текот на решавање на оставинскиот предмет, нотарот е овластен да прибавува податоци и исправи од други државни органи и тоа без да плати административна такса со што се намалува цената на самата постапка. Нотарот е овластен да наплати за својата работа спрема Тарифата за работа на нотарите како повереници на судот и другите органи. Со одредувањето на наградата за нотарите во оставинските постапки се води сметка да граѓаните не плаќаат повеќе од она што го плаќале во судовите, односно постапката кошта онолку колку што коштала кога судовите ги работеле оставинските предмети.

Постапката започнува по службена должност кога судот ќе дознае дека одредено лице починало, па се испраќа смртвницата до нотарот заедно со решение со кое му се дозволува на нотарот да започне со решавање на оставинската постапка.

Официјално од 1 мај 2015 година се применуваат измените во законот за вонпарнична постапка со што надлежностите на нотарите се зголемени во оставинските предмети.

3.4 Нотарска комора и тарифа

Нотарската комора преставува професионално здружување на нотарите во Црна Гора. Дејствува како непрофитна организација и има својство на правно лице. Седиштето на комората се најдува во Подгорица. Самата организација на комората, нејзините надлежности и органи за управување се регулирани со статутот на нотарската комора.

Комората има примарна функција да го штити и унапредува угледот на професијата, да обезбеди мерки со кои ќе се гарантира законито, фер и поштено вршење на службата во корист на странките кои ги бараат правните услуги. Соработува со министерот за правда кога има ибјавено конкурс за именување на нотар, дава мислење и совети во случај на разрешување на нотар, обезбедува стручно унапредување на нотарите како и на нивните стручни соработници.

Нотарот има право на награда за завршените услуги, која награда е утврдена со Тарифа на нотарите.

4. НОТАРИЈАТ ВО ФЕДЕРАЦИЈА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

4.1. Историски развиток на нотарската професија на територијата на Федерација Босна и Херцеговина

Во Федерација Босна и Херцеговина нотарите започнале со службата на 4 мај 2007 година, во Република Српска на 11 март 2008 година, додека пак во Брчко Дистрикт во ноември 2007 година.

Воведувањето на нотарската служба на територијата на Босна и Херцеговина треба да претставува нова правна структура која има способност да нуди правни услуги на домашни и странски правни субјекти, особено на странски инвеститори да им понуди професионално и независно советување. Законодавецот се определил за концепт на латински тип на нотаријат.

Низ историјата постоеле одредени факти кои биле од значење за воведување на нотарската служба во Босна и Херцеговина, односно:

- нотаријатот постоел во австроунгарската монархија и бил уреден по принципот на латински нотаријат
- Закон за нотари од Кралство Југославија од 1930 година, по концептот на латински нотаријат понудил многубројни решенија иако бил применуван краток временски период
- од 1945 година до 1992 година нотаријатот не постоел како професија, ниту пак државниот нотаријат кој бил застапен во други социјалистички држави
- треба да се нагласи во Босна и Херцеговина со почетокот на работа на нотарите, не постоело никакво искуство на граѓаните во врска со нотарската служба

Во Федерација Босна и Херцеговина во 1999 година е донесен законот за нотари, кој бил составен по пример на законот за нотари во Република Хрватска. Иако бил донесен, нотарската служба во Босна и Херцеговина не била организирана спрема тој закон, па во

2002 година е донесен законот за нотари кој ја уредува нотарската служба и започнува со функционирање во Федерација Босна и Херцеговина од 4 мај 2007 година.

Република Српска во 2004 година го добила својот закон за нотари. Многу интересно е тоа што работната група што била именувана од Министерството за правда да изработи нацрт на закон за нотари не го прифаќала решението од GTZ (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit). Работната група била против нацртот на GTZ за законот за нотари и формулацијата на поединечни членови кои се противеле со принципите на другите закони од областа на матерјалното право и кои не постоеле во ниту еден европски закон. Против таквиот нацрт, бил и Обдусманот на Република Српска, Адвокатската комора на Република Српска како и многу други правници. Меѓутоа Собранието на Република Српска го усвоила законот па истиот ја уредува нотарската служба која започнала со работа на 11 март 2008 година.

Законот за нотари во Хрватска и Словенија бил под силно влијание на австрискиот тип на нотари, додека пак решенијата во Босна и Херцеговина биле под влијание на меѓународната заедница и го отсликуваат влијанието на германскиот нотаријат.

Законот за нотари во Дистриктот Брчко е донесен од 2003 година по заеднички нацрт на Федерацијата Босна и Херцеговина и Република Српска.

4.2 Поим за нотари и нотарска служба

На територијата на Федерација Босна и Херцеговина, нотарската професија е регулирана од 3 нотарски закони кои се слични и скоро исти помеѓу себе.

Работата која ја извршува нотарот претставува јавна служба каде тој е единствен самостоен и независен носител на службата. Службата нотарите ја вршат како самостојна и слободна професија. Со таа одредба се забранува спојување на нотарската професија со други професии како адвокатурата и слично.

Задачата на нотарите е да вршат правни работи како обработка, заверка и потврдување на јавни исправи како и други работи предвидени со законот. Нотарските исправи претставуваат јавни исправи доколку се составени со согласност со законите. Под одредени услови и доколку се исполнети одредени претпоставки, нотарската исправа има својство на извршна исправа.

Нотарите својата функција ја вршат на службеното седиште за кое се именувани и бројот на нотари е однапред определен и тоа на секои 20.000 жители да има по еден нотар.

Надзор над нотарите имаат државните органи. Во Федерација Босна и Херцеговина тоа е федералното министерство за правда и органи надлежни за управни и правосудни работи.

За едно лице да биде именувано за нотар потребно е да ги исполнува следниве услови:

- да е државјанин на Босна и Херцеговина
- да има деловна способност и општа здравствена способност
- да има диплома од правен факултет во БиХ или диплома стекната пред 1992 во бивша Југославија или нострифицирана странска диплома
- да има положено правосуден испит
- да не е осудено за кривично дело извршено со умисла

- да не е член на политичка партија
- да има положено правосуден испит

Изборот на нотари се врши со претходно спроведен конкурс кој го спроведува кантонален орган на управување. Органот за управа формира комисија која го избира кандидатот по претходна согласност од федералното министерство за правда. По изборот кандидатите задолжително даваат свечена заклетва, па добиваат датум за отпочнување со работа како и службен печат, жиг и потпис.

Нотарот пред започнување со службата е должен да склучи договор за осигурување од штета настаната при работењето со трети лица.

Нотарската служба престанува кога ќе настапат одредени услови:

- со смрт на нотарот или навршени 70 години старост
- писмен отказ на нотарот (самоволно)
- ако биде осуден за кривично дело или му е изречена забрана за вршење професија
- ако без оправдана причина не започне со работа на денот на кој му е определен за официјален почеток со службата од страна на кантоналниот орган
- со одлука на дисциплински орган од комората го изгуби правото да ја врши дејноста

Решението за престанок на нотарската служба го донесува раководителот на кантоналниот орган за управа кога настанат причините за престанок за службата¹⁷.

Разрешување на нотар е во ситуации однапред определени во законот и тоа:

- ако престанат претпоставките за обавување на службата или дополнително се утврди дека претпоставките воопшто не постоеле во текот на именувањето на нотарот

¹⁷ Закон за нотари на Федерација Босна и Херцеговина, Службен весник Федерација БиХ 45/02 член 31

- ако заоснова друг работен однос, почне да користи старосна или инвалидска пензија или врши некоја друга служба
- поради физичка или психичка болест која го спречува да ја извршува професијата или ако со судска одлука му е одземена или ограничена деловната способност
- ако со неговите дејствија во вршењето на професијата се утврди дека работи на штета на странките
- ако нема скучено договор за осигурување од штета настаната во текот на работењето илине исплаќа годишна чланарина во нотарската комора
- ако во годината не посетил два курса за усовршување на нотарите

4.3 Овластувања на нотарите

Примарните овластувања на нотарите се состојат од превземање на исправи за нотарска обработка, издавање потврди и вршење на заверка на потпис, препис и слично.¹⁸ Составувањето на исправи од страна на нотарите се нарекува сертификациска функција, додека пак нотарската обработка на изјави за правни работи нормативно-сертификациска функција. Покрај овие основни овластувања нотарите можат да вршат и други работи дозволени со законот за нотари. Така нотарот може да превзема на чување исправи, пари, предмети од вредност кое се нарекува депозитна функција на нотарот. Постојат и работи кои не се во примарно овластување на нотарите, но можат да бидат доверени работи од страна на судот или друг државен орган.

Судот или друг државен орган може на нотарите да му довери вршење на работи како попис и водење на оставинска постапка, одредени работи во извршната постапка. Таа функција се нарекува комесаријална функција на нотарите.

¹⁸ Закон за нотари на Федерација Босна и Херцеговина, Службен весник Федерација БиХ 45/02 член 69

4.3.1 Нотарски исправи

Нотарската обработка на исправи значи дека исправата е во целост составена од нотарот во согласност со законот за нотари и со тоа во исправата е запишана изјавата која ја дале странките пред нотарот и ја одобриле со својот потпис.¹⁹

За некои правни работи е обавезна нотарска обработка на исправата, односно ако не се составени од нотар тоа значи дека тие исправи се ништовни. Тоа се однесува за правни работи од видот:

- правни работи за регулирање на имотни односи помеѓу брачни другари како и лица кои живеат во вонбрачна заедница
- правни работи за располагање на имот на малолетни лица или деловно неспособни лица
- правни работи со кои се ветува некоје чинење како поклон со тоа што недостатокот на нотарската форма го оневозможува извршувањето на определеното чинење
- правни работи чиј предмет е пренос на право на сопственост, стекнување на право на сопственост или други стварни права од областа на недвижностите
- основачки акти на привредни друштва како и утврдување на нивниот статут и сите други промени на статутот.

Нотарската обработка на исправи започнува со составување на изворник на исправата кој мора да ги содржи податоците за нотарот, податоците за странките, како е утврден идентитетот на странките, текст за правната работа, време и место на составување на изворникот и потпис на странките и нотарот.

Текстот во изворникот мора да биде јасен, недвосмислен, да може да се чита јасно. Сите измени во изворникот се вршат на крајот каде се појаснува кои делови се изменуваат, додека пак бришењето на зборови е забрането.

¹⁹ Закон за нотари на Федерација Босна и Херцеговина, Службен весник Федерација БиХ 45/02 член 70

Нотарот пред да започне со обработка на исправата мора да утврди дали странките имаат правна способност да стапуваат во правни односи. Нотарот ја испитува вољата на странките, им ја објаснува ситуацијата и ги подучува за правниот домет на работите и нивните изјави јасно и недвосмислено писмено ги составува во облик на нотарски изворник.²⁰ Притоа мора да внимава да не настани забуна и сомневање за да извршената правна работа не биде на штета на странките.

Идентитетот на странките се утврдува со увид во лична карта или патна документација. Ако тоа не е можно тогаш се повикуваат сведоци за идентитет. Потребни се најмалку двајца сведоци кои потврдуваат за името и презимето за странката, неговото живеалиште и професија. Сведоци се повикуваат и кога странката е неписмена. Сведоците мора да бидат полнолетни, да бидат писмени. Постојат некои ограничувања за тоа кое лице не може да се јави како сведок пред нотар, подетално определени во законот за нотари.

Во ситуации кога странката не го познава службениот јазик, мора да се обезбеди судски преведувач. Доколку странката е глува, слепа, нема или глувонема странка мора да си обезбеди лице од доверба кое исто така има и својство на сведок.

Нотарските исправи претставуваат извршни исправи доколку се составени во пропишана форма и ако се составени со некое право за побарување, кое има за предмет плаќање на одредена сума на пари или давање на одредено количество други заменливи ствари или хартии од вредност и должникот по исправата се согласил за извршување.²¹ На основа на исправата кога во земјишна книга е запишана хипотека или долг на одредена недвижност, може да се бара плаќање на одредено барање непосредно по достасаноста на барањето на извршување на недвижноста, само ако должникот во изворникот на тоа се согласил.²²

Извршните исправи можат да се побиваат со правни лекови според одредбите на законот за извршна постапка.

²⁰ Закон за нотари на Федерација Босна и Херцеговина, Службен весник Федерација БиХ 45/02 член 80

²¹ Закон за нотари на Федерација Босна и Херцеговина, Службен весник Федерација БиХ 45/02 член 90

²² Закон за нотари на Федерација Босна и Херцеговина, Службен весник Федерација БиХ 45/02 член 90

4.3.2 Нотарски заверки и потврди

Заверките и потврдите се регулирани со законот за нотари и за исправата да биде полноважна доволно е да содржи сведочење на нотарот како и негов потпис и печат како и време и место на составување.

Нотарот ќе завери само препис кој е составен во нотарската канцеларија, односно составен со помош на фотокопир и со преписот е изедначена фотокопијата на исправата.²³

Преписот мора да се совпаѓа со оригиналот во правописот, интерпункцијата и кратенките. Ако оригиналот е оштетен на било кој начин или има додавано зборови ќе се внеси во заверката.

Заверката на извод од трговска или деловна книга нотарот ќе ја спореди содржината и ќе напише во клаузула дека изводот се поклопува со ставките од изворната книга. Во изводот исто се назјачува датумот и местото кога се прегледува деловната или трговската книга.

Во заверката за потпис, нотарот потврдува дека потписот на писмената е лично од странката. Пред заверката на потпис му претходи постапка за утврдување на идентитет на странката. Во заверката се внесува начинот на кој е утврден идентитетот, додаток дека потписот е вистинит како и датум и место на заверката.

Кога се зборува за нотарски потврди, се мисли на факти кои нотарот ги потврдил преку увид во одредена документација или на било кој друг начин. Нотарските потврди можат да бидат во вид на потврда за времето на предавање написмена, потврда за живот на лице, потврда за овластување за застапување, потврда за факти од регистар, како и потврда за други факти на барање на заинтересирани лица.

²³ Закон за нотари на Федерација Босна и Херцеговина, Службен весник Федерација БиХ 45/02 член 93

4.3.3 Нотарски депозит

Нотарскиот депозит има исто правно дејство како и судскиот депозит. Депозитот може да биде за повеќе работи како исправи, пари, хартии од вредност, вредни предмети и други ствари кои можат да бидат ставени во депозит.

Нотарот има обврска да ги превзема на чување сите видови на исправи. Пред да превземе некоја исправа мора да го утврди идентитетот на странката која ја дава исправата на чување, да состави записник со сите податоци за странката како и причината за депонирање на исправата и да издаде потврда за превземање на исправата на лицето кое ја депонира.

Кога се зборува за чување и предавање на исправи, нотарот има должност да ги превземе за чување сите видови исправи. Има право да одбие да чува некоја исправа но само во одредени ситуации и кога има оправдани причини за одбивањето. Во моментот на превземање се составува изворник со податоци за странката, нотарот, причината за чување на исправата како и времето и местото на предавањето. Пред да превземе исправа мора да го утврди идентитетот на странката.

Нотарот може да превземе на чување пари, меница, чек, јавни обврзници и други хартии од вредност, а должен е да ги превземе само врз основа на изворник за да ги предаде на одредено лице или на државен орган.²⁴ Нотарот составува и му издава потврда на странката дека превзел пари или хартии од вредност на чување.

Парите и хартиите од вредност мора да ги чува одвоено од неговите, во посебно плико со податоци за странките и предметот. Превземените ствари без одлагање ги предава на трето лице или на државен орган. Ако нотарот не е во можност да го изврши предавањето на стварите, најкасно во рок од 15 дена од денот на прием има обврска да ги врати стварите на странката која ги депонирала или да ги предаде на надлежниот суд и да ги обавести страните на веродостоен начин или со препорачано писмо.

²⁴ Закон за нотари на Федерација Босна и Херцеговина, Службен весник Федерација БиХ 45/02 член 112

4.3.4 Оставинска постапка

Нотарите како судски повереници во оставинската постапка донесуваат одлуки и ја водат постапката во целост со одредбите за законот за наследување и законот за вонпарнична постапка, по наредба на судот. Нотарот може да одбие да спроведи оставинска постапка но само со оправдани причини.

Нотарот е должен постапката да ја заврши во разумен рок од денот кога ги примил списите од судот. Судот со решение му доверува оставински предмет на нотарот во неговото подрачје и тоа само неспорните предмети. Доколку со оставината постоел некој спор, судот го презема предметот и сам го решава. Наследното решение кое го донесува нотарот, странките можат да го побиваат пред надлежниот суд и при приговорот одлучува судот.

Оставинската постапка започнува по службена должност кога судот ќе дознае дека одредено лице починало или може во случаи на барање на странката со обраќање во надлежниот суд. Потоа судот заедно со сите списи му го доставува предметот на надлежниот нотар, обично по азбучен ред на нотарите на неговото службено подрачје за конечно решавање.

Во случаи кога оставителот немал имот, додека наследниците не бараат оставинска постапка тогаш не се води постапка.

Надлежниот основен суд има право да врши надзор врз работата на нотарот за поверените работи.

4.4 Нотарска комора

Сите нотари на територијата на Федерација Босна и Херцеговина се организираат во нотарска комора. Комората има својство на правно лице, како непрофитна организација со седиште во Сараево.

Нотарската комора има задача да ги претставува нотарите и да ги штити нивните интереси пред надлежните орган на власта, да го чува угледот, честа и правата на нотарите и да обезбеди нотарите да си ги извршуваат должностите совесно и одговорно во согласност со законите.²⁵ Организацијата, надлежностите, правата и обврските на нотарската комора како и други побитни прашања се регулирани со статутот на Нотарската комора. Статутот се донесува со одобрение и согласност од федералното министерство за правда. Надзор врз работата на комората има федералното министерство за правда.

Нотарската комора има должност секоја година да поднесува извештај за својата работа до кантоналниот орган на управување, како и мерките за унапредување на службата да ги пренесува на нотарските канцеларии. Нотарската комора има право во согласност со законите и статутот да донесува општи акти кои се обврзувачки за нотарите.

Соработува со федералното министерство за правда кога има објавено конкурс за именување на нотар, дава мислење и совети во случај на разрешување на нотар, обезбедува стручно унапредување на нотарите како и на нивните стручни соработници.

Нотарот има право на награда за завршените услуги, која награда е утврдена со Тарифа на нотарите која е донесена од страна на комората во согласност со законите и федералното министерство за правда.

²⁵ Закон за нотари на Федерација Босна и Херцеговина, Службен весник Федерација БиХ 45/02 член 63

5. НОТАРИЈАТ ВО РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА

5.1. Историски развоток на нотарската професија на територијата на Хрватска

По осамостојувањето на Република Хрватска во 1991 година, владата започнала мерки со кои се извршиле промени во правосудството со донесување на нови правни решенија кои одговарале на современите потреби на граѓаните. Промените се вршеле со превземање на постоечки правни системи и вршење на постепени реформи за негови промени, па и со новите реформи се воведила нотарската професија како нова институција која ќе функционира во интерес на граѓаните.

Нотарската институција постоела низ историјата, па во 19 и почеток на 20 век постоела на територијата на Истра и Далмација. Нотарската институција во овој период била регулирана со Правилникот на нотари од 1806 година кој бил составен спрема францускиот закон за Кралство Италија. Спрема правилникот нотарите биле лица од јавна доверба кои биле овластени да составуваат исправи и договори, кога странките на исправите сакале да им дадат карактер на јавни исправи. Со правилникот се уредувале условите за станување на нотар, нивните должности, како се именувале и слични прашања поврзани со професијата. Истра и Далмација имале повеќе вековна традиција на градски нотари, каде потребата се јавила поради развиеноста на трговијата во поголемите градови.

Во Хрватска и Славонија, нотарската професија ја извршувале црквените каптоли. Во овој период бил изменет правосудниот систем и бил создаден Нотарскиот ред од 1855 година. На почетокот биле предвидени само 15 нотарски места и со нотарскиот ред не биле попрецизно регулирани правилата. Се предвидувало по 1 нотар на 60.000 граѓани, па потоа на 40.000 и за крај на 30.000 граѓани да има по еден нотар. Професијата била неспоива со други професии или функции и тие биле овластени да составуваат исправи за правни работи, за факти како и договори, каде нотарските исправи имале карактер на јавни исправи.

Во Кралството Југославија, нотарската професија функционираше од 1930 година, но функционираше многу краток временски период до 1944 година. Тоа значи дека од 1944 година до осамостојувањето на Република Хрватска во 1991 година, нотарската професија воопшто не постоела.

Во современа Хрватска, првиот нацрт на закон за нотари бил од страна на др.ц. Михајло Дика професор на правен факултет во Загреб. Овој нацрт на закон бил изработен по пример на австрискиот закон за нотари и во 1993 година бил изгласан. Со овој закон се предвидува воведување на чист латински тип на нотаријат, кој предвидува одвоеност на нотарската професија со адвокатската и со било кое друго вршење на јавна функција. Овој закон бил неколку пати менуван со последна измена во 2009 година за да биде усогласен со правилата на Европска унија.

Како други битни измени биле предвидени во 2003 година во законот за наследување, со кој се прошируваат надлежностите на нотарите каде тие можат да дејствуваат како повереници на судот за решавање на оставински постапки, каде не постои спор помеѓу странките.

Во 1994 година биле избрани првите нотари и тоа биле избрани 153 нотари кои започнале со работа во 1995 година. Со нивното започнување во истата година била формирана и Нотарската комора која истата година го усвоила и нејзиниот статут, со седиште во Загреб. Комората истата година го усвоила и кодексот на професионална етика со кој се утврдуваат нотарските начела и правила на однесување на нотарот во вршењето на својата служба со цел да се одржува достоинството и угледот на нотарите како и самата професија.

5.2. Регулација на нотарската професија во Република Хрватска

Во Република Хрватска постои чист латински тип на нотаријат кој започнал да функционира со донесување на првиот закон за нотари од 1993 година. Тој закон бил изменуван и дополнуван во 1994 година и последно во 2007 година за усогласување на нотаријатот со прописите на Европска Унија.

Според законот нотарската служба се состои во службено составување и издавање на јавни исправи за правни работи, изјави и факти врз кои се создаваат некои права или обврски, службено заверување на приватни исправи, примање на чување исправи, пари и предмети од вредност заради нивно предавање на други лица или државни органи како и поверени работи по налог на судот или друг орган.²⁶ Нотарите својата служба ја извршуваат самостојно и независно, во склоп со законите и другите прописи и ја вршат како единствено и професионално занимање, што значи функцијата не е споива со други професии како адвокатурата или некои јавни функции.

Во член 4 од законот за нотари е предвидено овластување на нотарите да ги застапуваат странките во неспорните работи пред судовите или другите органи, кога тоа застапување е поврзано со некоја исправа која ја издал нотарот. Во овие ситуации нотарите имаат адвокатска функција.

Нотарите својата професија ја извршуваат на службеното подрачје за кое се именувани и тоа мора да има по еден нотар на секои 15.000 жители или по еден нотар на секои 200 регистрирани правни лица.

За едно лице да може да биде именувано за нотар потребно е да исполнува одредени услови и тоа:

- да биде државјанин на Република Хрватска
- да има деловна и општа здравствена способност

²⁶ Закон за нотари на Република Хрватска, Службен весник Р.Х 16/07 член 2

- да има диплома од правен факултет во државата или нострифицирана диплома за завршени студии надвор од неа
- да има положено правосуден и нотарски испит
- 5 години работен стаж во правни работи по положен правосуден испит
- да е достоин да ја врши службата
- да даде изјава дека нотарската служба ќе му биде единствена професија и да се откаже од сите останати функции кои се неспоиви со нотаријатот
- активно да го владее хрватскиот јазик и неговото писмо и друг јазик кој е во врска со неговото службено подрачје
- да даде изјава дека ќе обезбеди простории и опрема за правилно вршење на службата пред именувањето

Нотарите се именуваат по пат на конкурс кој го спроведува Нотарската комора по налог на Министерот кој е надлежен за правосудни работи. По именувањето нотарот дава изјава дека својата функција ќе ја извршува чесно и независно во согласност со законите и Уставот пред Претседателот на Врховен суд, Министерот и Претседателот на нотарската комора. По давањето на слечената изјава Министерот му издава повелба на нотарот за именување со одредување на датум за започнување со работа.

Нотарот е должен пред да започне со работа да се осигура од одговорност за штета која би можел да ја причини на трети лица со извршувањето на својата должност.²⁷

Нотарската служба престанува со:

- смрт на нотарот
- навршени 70 години старост
- писмена оставка

²⁷ Закон за нотари на Република Хрватска, Службен весник Р.Х 16/07 член 17

- ако биде осуден за казнено дело кое се гони по службена должност или ако биде осуден на безусловна казна затвор со минимално времетраење од 6 месеци или ако му биде изречена забрана за вршење на професија

- ако не започне со работа на денот кој му бил одреден од Нотарската комора

- ако со одлука на Комората го изгуби правото да ја врши службата

- со разрешување

Одлуката за престанок на нотарската служба ја носи надлежното Министерство во форма на решение

Причините за разрешување се таксативно наброени во законот:

- ако се утврди дека не ги исполнувал условите за именување на нотар

- ако не даде свечена заклетва

- ако започне да користи старосна или инвалидска пензија или се вработи на друго место

- со судска одлука му е одземена или ограничена деловната способност

- поради физичка или психичка болест не е способен да ја извршува службата

- со вршењето на должноста се утврди дека дејствувал на штета на странките

- ако не плаќа чланарина во Нотарската комора или нема склучено договор за осигурување од одговорност

За разрешување на нотар одлуката ја носи Министерството по претходно образложено мислење од Нотарската комора. На нотарот му се дава право да се изјасни за причините кои довеле до негово разрешување.

5.3 Овластувања на нотарите

Нотарските овластувања се регулирани со законот за нотаријат на Р.Х. и според законот нотарот има овластување да составува нотарски акти за правни работи, изјави за факти врз кои се заосноваат некои права, заверки и издавање на потврди, чување на исправи и предмети од вредност, како и да дејствуваат како повереници на судот или другите државни органи.

5.3.1 Нотарски акти

Кога нотарот составува нотарски акти за правни работи, пред да започне мора да испита дали странките имаат овластување и способност за да превземаат одредени правни работи. Потоа следи постапка за утврдување на идентитет на странките која се прави со увид во лична карта или патна легитимација или во одредени случаи со присуство на сведоци за идентитет. Во случаи кога странката не го познава службениот јазик се повикува овластен судски преведувач или кога се работи со слепа, глува или нема странка исто така се повикува сведок кој ќе ја потврди содржината на актот. Нотарот испитува дали постои слободна воља за составување на актот и потоа продолжува со составување на текстот. Ги предупредува странките за последиците од нотарскиот акт како и правата и должностите кои се создаваат. Откако странките ќе дадат изјава дека се согласуваат со последиците и ќе ја потврдат содржината на актот, нотарот ги внесува нивните изјави и потоа следи потпишувањето на актот од сите учесници во постапката и завршува со печат на нотарот. Доколку актот има повеќе страни тогаш потписи се ставаат на сите страни.

Нотарските акти се составуваат за: договори за располагање со имот на малолетни лица или лица на кои му е одземена деловната способност; договори за поклон без непосредно

предавање на ствари кон поклонопримачот; сите правни работи помеѓу живите кои се поврзани со глумите, неписмените или немите лица.²⁸

Нотарскиот акт претставува извршна исправа, но само ако се исполнети неколку претпоставки кои се предвидени со законот. Во актот мора да има одредена обврска за чинење за која странките слободно се договориле и изјава на должникот дека се согласува да се изврши присилно извршување доколку обврската не си ја исполни своеволно. Исто така актот кој не содржи печат и потпис од нотарот и е составен од заменик нотар или помошник нотар не претставува извршна исправа. Значи само актот составен од овластен нотар кој содржи потпис и печат претставува извршна исправа.

Нотарот има овластување на потврдува приватни исправи кога е во согласност со законот и по воља на странките. Потврдената приватна исправа ја има истата доказна сила како акт кој бил составен од нотарот.

5.3.2 Нотарски заверки и потврди

Со нотарските заверки, нотарот ја потврдува содржината на одредена исправа во ситуации кога на странките им е потребно исправата да има карактер на јавна исправа. Заверките можат да бидат во повеќе видови и тоа: заверка на препис; заверка на извод од трговска или деловна книга; заверка на превод; заверка на потпис. Нотарот во неговата канцеларија, со негова опрема за копирање врши заверка на потребниот документ. Постапката за секоја заверка посебно е регулирана со законот за нотари.

Нотарот издава потврди на странките кога тие ќе побараат за одредени правни работи. Потврдите се од вид на: потврда за времето кога ја издал исправата; потврда дека некое лице е живо; потврда за овластување за застапување; потврда за факти од регистар како и други потврди регулирани со законот. Нотарот има обврска да води посебен регистар за сите потврди кои ги издал како и податоци за лицата кои ги побарале потврдите.

²⁸ Закон за нотари на Република Хрватска, Службен весник Р.Х 16/07 член 53

5.3.3 Чување на исправи, пари и предмети од вредност

Како функција на нотарот е да прима ствари на чување само за да ги предаде на трети лица или на некој државен орган. Оваа функција се нарекува депозитна функција и има исто својство како судскиот депозит. Нотарот има обврска да превзема на чување на сите видови исправи.²⁹ Во оправдани ситуации кога е предвидено со закон или друг пропис нотарот може да одбие да чува одредена исправа. Пред да превземе на чување некоја исправа нотарот го утврдува идентитетот на странката која ја дава исправата и составува записник со сите потадоци за странката, причината за давање на исправата на чување како и времето и местото на предавањето. На странката и издава потврда дека ја примил одредената исправа и нотарот има обврска оваа исправа да ја чува на посебно место во посебно плико и со посебно внимание.

Нотарот може да превзема на чување пари, хартии од вредност и предмети од вредност. Постапката за превземање е иста како и онаа на исправи. Нотарот ги превзема парите или хартиите само за да му ги предаде на трети лица или некој државен орган. Парите има обврска да ги чува на одвоена банкарска сметка од неговата, која не може да биде предмет на извршување или во сеф во својата канцеларија. Хартиите од вредност и предметите мора да ги чува во сеф или на некое друго сигурно место без притоа да има било какво оштетување на стварите. Нотарот има обврска без одлагање на ги предаде стварите на третите лица. Ако нотарот не е во можност да го изврши предавањето на стварите или парите во одреден временски рок односно во рок од 15 дена од денот на прием, тој мора да му ги врати на странките или ако тоа не е можно мора да ги предаде на надлежниот основен суд.

²⁹ Закон за нотари на Република Хрватска, Службен весник Р.Х 16/07 член 109

5.3.4 Нотарот како повереник на судот и другите органи

Нотарот дејствува како повереник на судот во оставинската постапка, кога нема спор помеѓу странките. Нотарот може да извршува и други работи како повереник на судот или други државни органи. Во оставинската постапка нотарот ги има сите овластувања кои ги има судот и неговите должности се регулирани со законот за вонпарнична постапка.

Нотарот може да извршува и други работи и тоа: попис на оставински имот и стечајна маса; проценка и јавна продажба на недвижни и движни ствари во доброволна продажба; составување и проверка на сметки на управителите на големи имоти; сите работи кои можат да се доверат на нотарот регулирани со закон или некој пропис.

Претседателот на основниот суд му ги дели на сите нотари оставинските постапки, обично по азбучен ред еднакво на сите нотари, кој пак имаат обврска да ја решат оставинската постапка итно и без одлагање. Нотарот откако ќе ја реши оставината донесува наследно решение со кое се распределува оставината на оставителот кон наследниците. Против ова решение, наследниците имаат право на приговор и приговорот го испраќаат до нотарот кој без одлагање го доставува до надлежниот основен суд заедно со сите списи од постапката за понатамошно решавање.

Врз работата на нотарот како повереник, надзор му врши органот кој му го дал овластувањето да дејствува. На пример во оставинската постапка, надзор над работата на нотарот му врши надлежниот основен суд, кој во секое време има можност да изврши увид во списите и може да му нареди на нотарот да му ги предаде списите и да престане со работата во поверениот предмет.

Целта на поверената работа која ја извршува нотарот е да се забрза постапката, да се зголеми сигурноста во работата како и да се намалат трошоците на странките.

Документите и списите на нотарот за работата која ја извршувал како повереник на судот или другите органи мора да ја чува во архива посебна од другите архиви кои ги води.³⁰

³⁰ Закон за нотари на Република Хрватска, Службен весник Р.Х 16/07 член 160

5.4 Нотарска комора и тарифа на нотарите

Нотарската комора е организирана како непрофитна организација со седиште во Загреб, која за основна цел има да го чува угледот и репутацијата на нотарската професија, да ја унапредува професијата и да се грижи нотарите да ја извршуваат својата должност во согласност со законите.

Организацијата на самата Комора се регулира нејзиниот статут и некои општи акти кои ги донесува. Нотарската комора има внатрешни органи кои имаат различна функција, како собрание на комората, управен одбор, претседател на комората како и посебни стручни служби.

Нотарската комора обезбедува стручно усовршување на нотарите како и нивните заменици и помошници, ја одредува дисциплинската одговорност за нотарите кои извршиле некои поблаги прекршоци и дава мислење и совети при разрешување на нотари од страна на министерот за правда.

Како најбитен акт на комората е носењето на тарифата за трошоци на нотарите која е изгласана во согласност со министерството за правда. Со тарифата се одредуваат цените за правните услуги кои ги извршува нотарот. Не е дозволено нотарот да работи испод цена која е предвидена во тарифата и исто така не е дозволено да се работи со повисока цена од онаа предвидена во тарифата. Во тарифата има мало отстапување и тоа во случаи кога нотарот ја застапува странката како полномошник во постапката пред суд или друг орган има право на награда, но според тарифата на адвокати.

6. НОТАРИЈАТ ВО РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА

6.1. Историски развоток на нотарската професија на територијата на Словенија и регулирање на професијата

Територијата на денешна Словенија била во склоп на Кралството на Југославија. На овие простори постоел латински тип на нотаријат кој бил регулиран со законот за нотари на Кралството Југославија од 1930 година. Нотарите функционираше се до 1944 година и тоа траело до осамостојувањето на Словенија од СФРЈ.

Словенија како новонастаната држава од бивша Југославија при воведувањето на нотарската професија имала традиција и законски решенија од 1930 година. Па така по осамостојувањето, владата на Словенија го изгласала првиот закон за нотари во 1994 година и нотарската професија започнала да функционира од 1995 година. Нотарската професија е гарантирана во Уставот на Словенија, во член 137 каде нотаријатот се смета за јавна служба регулирана со закон.

Законот за нотари од 1994 година трпел измени па последната законска измена е настаната во 2013 година.

Нотарот во Република Словенија претставува непристрасен правен советник кој со своето дејствување ги растоварува државните органи и судовите, бидејќи за нив ги извршува пропишаните работи со директно пренесување на надлежности или по нивен посебен налог како судски повереник. Во извршувањето на правните работи, нотарот дејствува во интерес на сите странки во постапката и на тој начин со овозможување на превентивната сигурност во граѓанскоправните односи се задоволува јавниот интерес.

Нотарите како лица од јавен интерес во согласност со законот составуваат автентични исправи за правните трансакции; изјави за воља и факти од кои произлегуваат права; превземаат на чување пари, хартии од вредност и документи за пренос кон трети лица или државни органи; ги извршуваат сите форми на алтернативно решавање на спорови;

извршуваат работи како повереници на судот и другите органи како и да вршат други должности врз основа на закон.³¹

Законот за нотари го конкретизира преносот на некои државни надлежности на нотарите, при што на нотарските работи му доделува посебни атрибути (атрибут на јавна исправа и на извршност), иако по правило тоа се атрибути на државните органи. Наспроти тоа, нотарот не е државен службеник, не склучува договор за работа со државата, туку својата дејност ја врши како слободно занимање од правна област во законски ограничени рамки на таа служба, во свое име и за своја сметка наместо државата.

Според член 5 од законот за нотари се предвидува можност нотарите да ги застапуваат странките пред судовите и другите државни органи во својство на полномошници, кога одредената правна работа е во директна поврзаност со исправата која ја составил нотарот и во овие ситуации нотарот има права и обврски како адвокат.³² Застапување во извршна постапка не е можно, бидејќи со тоа, нотарот би морал да застане на страната на доверителот и да бара спроведување на извршувањето врз основа на исправа која тој ја донел, а против другата страна.

Со донесувањето на Законот за алтернативно решавање на судските спорови, не постои јасно дефинирана законски одредби сепак не се исклучува можноста дека нотарите ќе одиграат важна улога во алтернативното решавање на спорови, бидејќи нотарот е многу примерен за посредување помеѓу спротивставените страни, бидејќи како непристрасен правен експерт и лице од јавна верба може на странките да им ги објасни нивните правни можности.

Според член 1 од законот за нотари, нотаријатот е јавна служба која ја вршат нотарите како либерална професија, каде правата и должностите се уредуваат со закон.

³¹ Закон за нотари на Република Словенија, Службен весник Р.С 2/07 член 2

³² Закон за нотари на Република Словенија, Службен весник Р.С 2/07 член 5

6.2. Именување и разрешување на нотари

Нотарите се избираат по пат на конкурс кој го распишува министерството за правда и го спроведува заедно со нотарската комора. На конкурсот имаат право да се пријават сите лица кои ги исполнуваат квалификациите и условите. Конечниот избор го има Министерот за правда по претходно мислење од Нотарската комора.

Услови за именување на нотар:

- лицето мора да биде државјанин на Р. Словенија или на друга држава членка на Европска Унија или државјанин на Швајцарска конфедерација
- да поседува деловна и општа здравствена способност
- да поседува диплома за завршен факултет во Р. Словенија или во било која држава на Европска Унија или нострифицирана странска диплома
- да има положено правосуден испит
- да има 5 години искуство во правни работи по завршување на студиите и тоа една година задолжително кај нотар или адвокат или во државно правобранителство
- да ужива достоинство за извршување на професијата
- активно да го владее словенскиот јазик
- да има обезбедено простории и опрема за работење
- да нема навршено 64 години старост

Услови за разрешување на нотар:

- со писмена изјава дека не сака да ја врши функцијата нотар
- ако се запише во именик на адвокати

- ако биде казнет со безусловна казна затвор од најмалку шест месеци
- ако му биде изречена забрана за вршење на дејност со судска пресуда
- ако не даде свечена заклетва пред министерот за правда
- без оправдани причини не започне со работа на определениот датум кој му е даден од министерството за правда
- ако бил избран, но претходно не ги исполнувал условите за именување на нотар
- ќе биде дисциплински казнет со одземање на способност за вршење на дејноста
- со навршени 70 години старост

Решението за разрешување го носи Министерот за правда по претходно добиено мислење од Нотарската комора, каде нотарот против кој се носи решението има право да заведе управен спор.

6.3. Овластувања на нотарите

Овластувањата кои ги имаат нотарите се главно регулирани со законот за нотари на Република Словенија, како и други закони и законски прописи. Според законот нотарите имаат примарни овластувања да составуваат нотарски акти за правни работи, да потврдуваат изјави и факти врз кои се заосноваат права и обврски, да заверуваат приватни исправи и да издаваат потврди, да превземаат на чување документи или пари или хартии од вредност или предмети од вредност за предавање на трети лица или на државен орган, да дејствуваат како повереници на судот или другите органи, и иако нема точно определена одредба во случаи на алтернативно решавање на спорови да дејствуваат како помирувачи.

6.3.1. Нотарски акти

Нотарските акти нотарот ги составува во случаи кога со договор се регулираат имотно правните односи помеѓу сопружници и лица кои живеат во трајна заедница; договори за располагање со имот на лица на кои им е одземена деловната способност; договори за откажување од наследство; како и други работи во правниот промет кои според законот мора да имаат форма на нотарски акт.³³ Исправите кои не се составени во форма на нотарски акт се сметаат за ништовни.

Нотарските акти имаат со закон определена содржина која мора да ги содржи сите податоци за нотарот и странките во постапката; методот на кој се утврдил идентитетот на странките; содржината на самиот акт; изјава на странките пред нотарот дека се согласуваат со содржината на актот; датум и место на состав на актот и потписи од странките и нотарот на секоја страна како и печат на нотарот. Ваквата наведена содржина мора да биде содржана во актот, во спротивно актот се смета за ништовен.

³³ Закон за нотари на Република Словенија, Службен весник Р.С 2/07 член 47

Пред составување на актот, нотарот мора да го утврди идентитетот на странките. Идентитетот се утврдува на повеќе начини, но најчесто со увид во лична карта или патна идентификација.

Ако странката е gluva или нема, нотарот мора да се осигура дека содржината на актот е целосно разбрана и сватена од странката.³⁴ Доколку во постапката е вклучена странка која е неписмена, мора да се обезбеди сведок односно лице во кое странката има доверба за да ја потврди содржината на актот. Ако странката не го разбира јазикот на кој е напишан актот, се обезбедува судски преведувач.

Нотарот потоа го составува актот, им го дава на странките да ја потврдат содржината со нивно потпишување на документот, па потоа и самиот нотар го потпишува документот и става негов службен печат.

Нотарскиот акт претставува извршна исправа, но само ако се исполнети неколку претпоставки кои се предвидени со законот. Во актот мора да има одредена обврска за чинење за која странките слободно се договориле и изјава на должникот дека се согласува да се изврши присилно извршување доколку обврската не си ја исполни своеволно. Исто така актот кој не содржи печат и потпис од нотарот и е составен од заменик нотар или помошник нотар не претставува извршна исправа. Значи само актот составен од овластен нотар кој содржи потпис и печат претставува извршна исправа.

Нотарот има овластување на потврдува приватни исправи кога е во согласност со законот и по воља на странките. Потврдената приватна исправа ја има истата доказна сила како акт кој бил составен од нотарот.

6.3.2. Нотарски заверки и потврди

Нотарските заверки можат да бидат во повеќе форми и тоа како заверка на препис; заверка на превод и заверка на потпис.

³⁴ Закон за нотари на Република Словенија, Службен весник Р.С 2/07 член 40

Во заверката на препис нотарот мора да потврди дека копијата од документот одговара целосно со оригиналот. Содржината на копијата мора да биде иста со оригиналот, односно интерпункциските знаци, правописот, кратенките на зборови како и грешките во пишување. Со заверката, копијата ја има истата доказна сила како и оригиналот. Доколку нотарот има некакви забелешки во врска со документите, тие ги внесува во заверката како пример оштетеноста на оригиналниот документ или слично.

Со заверката на превод, нотарот ја потврдува содржината на преведениот документ со оригиналот. Доколку нотарот има лиценца за судски преведувач тоа го прави самиот, но во други случаи ги обезбедува соодветен судски преведувач.

Со заверката на потпис, нотарот потврдува дека странката всушност го потпишала документот, го обезбедила електронскиот потпис или предала печат од потписот кој веќе се наоѓал во документот пред заверката.³⁵ При потврдувањето на безбедносен електронски потпис, нотарот ја потврдува важноста на квалификуваниот сертификат како што е предвидено со закон и внатрешни правила на Огранот за сертификација.³⁶

Потврдите кои ги издава нотарот се во вид на: потврда за времето кога документот бил издаден; потврда дека некое лице е живо како и потврди за други факти; потврди за заклучоци на органите за управување.

6.3.3. Чување на документи, пари и хартии од вредност

Нотарот има обврска да превзема на чување документи, пари и хартии од вредност. Тоа значи дека не смее да ги одбие странките кога му даваат обврска за чување. Но нотарот може да чува одредени ствари само со цел да ги предаде на трети лица или на одреден државен орган. Во моментот на примање на стварите на чување, нотарот издава потврда дека примил одредена количина на ствари на чување. Во потврдата мора да ја внесе причината зошто му биле предадени стварите на чување како и тоа на кого треба да му ги

³⁵ Закон за нотари на Република Словенија, Службен весник Р.С 2/07 член 64

³⁶ Закон за нотари на Република Словенија, Службен весник Р.С 2/07 член 64

предаде стварите и во кој временски период. Ако нотарот не е во можност да го изврши предавањето, за тоа треба да ја извести странката. Во случаи кога не е во можност да ги врати стварите на странката, тогаш без одлагање ги предава на надлежниот основен суд.

Кога нотарот ќе прими на чување документи, тој мора да ги чува со посебно внимание, во посебно плико. Тоа се однесува и за парите и хартиите од вредност, каде парите ги чува на посебна сметка која не може да биде предмет на извршување или во сеф во неговата канцеларија.

6.3.4. Нотарот како повереник на судот и другите органи

Со новините во законот за нотари, се предвидува можност нотарите да работат како повереници на судот или другите органи. Тоа се однесува на решавање на неспорна оставинска постапка, како и други должности предвидени со закон како проценка и попис на оставина и слично. Целта на зголемување на надлежноста на нотарите во овие постапки е намалување на трошоците на постапката и зголемување на брзината, каде нотарот без одлагање, приоритетно ја решава оставинската постапка. Доколку странките не се задоволни со решението кое го донел нотарот, имаат можност да приговараат и по приговорот да одлучува надлежниот Основен суд.

Постапката започнува по службена должност, кога судот ќе дознае дека некое лице е починато во неговото службено подрачје или по барање на странките со доставување на умреница до надлежниот суд. Судот му ги распределува оставинските предмети редоследно и еднакво на сите нотари на своето подрачје со решението кое го овластува нотарот да дејствува. По приемот на списите, нотарот ја започнува постапката и важат истите правила кои важат и за судот. Постапката ја завршува со донесување на наследно решение, на кое незадоволните странки имаат можност да приговараат. Во случај на приговор, нотарот ги доставува сите списи и приговорот до основниот суд на понатамошно одлучување.

Нотарот за своето работење има право да наплати трошоци, според тарифата на нотари во решавањето на оставински предмети.

6.4 Нотарска комора, тарифа на нотарите и регистар на тестамент

Нотарската комора претставува правно здружување на нотарите со формирање на тело во вид на правно лице со седиште во Љубљана. Примарна цел на Нотарската комора е да се грижи за угледот и честа на професијата и нејзините претставници, да носи одлуки со кои се зголемува и се гарантира превентивната функција како и безбедноста на странките во постапките пред нотарите, да носи одлуки и да помага во создавањето на нови законски регулативи со кои се штитат правата на нотарите, да го води именикот на нотари, да води централен регистар на тестаменти како и многу други цели и функции.

Комората е основана и регулирана со Статут во кој прецизно се дефинира организацијата, органите на управување и други прашања поврзани со професијата. Нотарите за својата работа имаат право на парична награда која е определена со Тарифата на нотари донесена од Министерството за правда во соработка со Нотарската комора. Со тарифата се гарантира паричниот надоместок кој го наплаќа нотарот и административните такси кои се уплаќаат кон буџетот. Нотарите не смеат да наплаќаат повеќе ниту помалку од пропишаното во тарифата.

Централниот регистар на тестаменти претставува електронска база на податоци, во кој се содржат информации за сите тестаменти кои се составени од нотарите, тестаментите кои се составени од страна на судот како и другите тестаменти врз основа на законот за наследување. Прописите со кои се регулира пристапот до Регистарот на тестаменти се составени од Нотарската комора во соработка и одобрување од Министерот за правда. Сите составени тестаменти се внесуваат во Централниот регистар во рок од 15 дена од денот на составување.

Се додека оставителот е жив, податоците во Регистарот се чуваат во тајност, па и по отворањето на тестаментот и завршување на постапката, податоците се чуваат во архивата.

Централниот регистар ги содржи сите релевантни податоци за оставителот, нотарот или друго лице кое го составило тестаментот, сите податоци за измените настанати, информации до пристапот на документот како и информации поврзани со смртта на оставителот.

Заклучок

Во државите од бивша Југославија, во период од 1944 година па до распадот на Југославија, нотарската професија практично не постоела. Сите работи кои ги вршат нотарите во денешно време, биле извршувани од страна на Основните судови, односно посебни одделенија во истите. За граѓаните тоа значело многу бавна процедура за составување на правни акти; прилично лабава и небезбедна процедура во која се гледа интересот само на институцијата, но не на странките учесници во постапката; како и големи парични трошоци кои биле само на штета на граѓаните. Па главно од тие причини по распадот на Југославија, секоја осамостоена држава имала план да изврши реформа во правниот систем преку воведување на нотаријатот како институција.

Нотаријатот претставувал самостојна и независна јавна служба, во која се вршат работи од видот на јавни овластувања, врз основа на закон од страна на нотарите. Нотарите не претставувале државни службеници, не склучувале договори за работа со државата, но својата дејност ја вршат како слободно занимање од правната област во законски ограничени рамки на таа служба, во свое име и за своја сметка наместо државата. Државите на овие простори го прифатиле таканаречениот латински тип на нотаријат, по примерот на закони од различни држави.

Бидејќи во сите држави на бивша Југославија функционира латинскиот тип на нотаријат, проследено со тоа дека териториски и културно се многу блиски, горе долу нотарите имаат слични, па да неречам исти овластувања.

Во Р. Македонија првиот закон за нотари бил донесен во 1997 година; во Р. Србија по многу неуспешни обиди во 2008 година; во Р. Црна Гора во 2005 година и прописите од 2008 година; Во Ф. Босна и Херцеговина првиот закон бил во 2007 година – во Р. Српска во 2008 година и во Дистриктот Брчко бил во 2007 година по влијание на германскиот нотаријат; во Р. Хрватска под влијание на австрискиот нотаријат првиот закон бил донесен во 1993 година па по влезот на Хрватска во Европска Унија да претрпи прилагодувања; во Р. Словенија исто под влијание на австрискиот нотаријат првиот закон бил донесен во 1994 година.

Во сите држави нотар се станува по пат на конкурс кој го распишува Министерот за правда во соработка со Нотарската комора на државата. Условите за станување на нотар се скоро исти со одредени разлики времетраењето на работното искуство во правни работи. Битно е дека во секоја држава нотарот мора да биде достоин за да ја врши професијата, што значи да не биде осудуван за казнени дела со затворска казна. Причините за разрешување се скоро исти.

Секоја нотарска исправа во државите наведени погоре претставува јавна исправа и во одредени ситуации и извршна исправа. Извршноста е регулирана исто во сите држави односно треба да постои одредена обврска за чинење за која странките слободно се договориле и исто така да постои изјава на должникот во која се согласува да настапи присилно извршување во случаи кога нема доброволно да си ја исполнува обврската.

Нотарските акти, нотарските исправи, заверите и потврдите се исто регулирани со некои минимални исклучоци. Депозитната функција претставува примање на документи; пари и хартии од вредност за предавање кон трети лица или кон државни органи е иста насекаде. Во покоро време сите нотари добијале овластување да ја решат неспорната оставинска постапка. Со тоа се постигнало забрзување на постапката и намалување на трошоците како и зголемување на безбедноста на граѓаните. Секоја држава во пренела ова овластување од Основните судови до нотарите во различен временски период.

Во Р. Словенија и Р. Хрватска со законот за нотари е предвидено дека нотарите можат да ги застапуваат странките пред судовите или државните органи, кога предметот на застапување е директно поврзан со некоја исправа која ја издал нотарот, освен во извршните постапки. Во овие ситуации нотарите имаат исти овластувања и должности како и адвокатите и во однос на трошоците ги сметаат според адвокатската тарифа. Оваа одредба ја има само во овие држави а во другите е изрично забрането нотарот да дејствува како адвокат, без разлика на поврзаноста на предметот со неговата исправа.

Евидентно е дека надлежностите на нотарите во Федерација Босна и Херцеговина се значително поголеми од надлежностите на нотарите во другите држави од бивша Југославија, а посебен повод за дискусии создаде законската формулација според која за правните работи чијшто предмет е преносот или стекнувањето на сопственост или на други стварни права на недвижности, како и за основачките акти на деловните субјекти,

задолжителна е нотарската обработка на актите, односно, доколку тие не ги составил нотар, истите не произведуваат правно дејство

Во сите држави Нотарската комора постои и претставува правно лице и правно здружување на нотарите од таа држава. Секаде комората има за примарна цел да се грижи за угледот и честа на професијата, унапредување на професијата како и штитење на правата на нотарите. Во сите држави создадена е на ист начин преку нејзиниот Статут и функционира преку нејзините управни органи.

Во овој труд се обидов накратко да ги разјаснам промените кои се случиле во правосудните системи преку воведување на нотарската професија, со префрлање на надлежностите кои ги имале Основните судови кон нотаријатот кој дејствувал како јавна служба. Целта која ја посакувале владеечките структури била постигната. Постапките кои преминале во надлежност на нотарите биле побрзи, побезбедни и поефтини за граѓаните во споредба со старите.

Но сепак се поставува прашањето до кога ќе им се зголемуваат надлежностите и овластувањата на нотарите; до кога ќе се зголемува нивното влијание врз правосудниот систем; до кога бројот на нотарски канцеларии ќе биде ограничен со закон и избраниците нотари ќе си ја зголемуваат финансиската моќ со поддршка од законите.

Користена литература:

1. Судски систем - Проф. Д-р Светлана Вељановска
2. Закон за нотаријат на Р.М. од 20.04.2016 година
3. Официјална веб страна на Нотарска комора на Р.М. кодекс на професионална етика
4. Коментар на законот за вонпроцесна постапка – Проф. Д-р Стефан Георгиевски, Правен факултет, Универзитет Кирил и Методиј Скопје 1989 година
5. Нотариус, стручно списание на нотарска комора на Р.М. - Д-р Јаневски Арсен
6. Закон за нотаријат на Р. Србија
7. Закон за вонпарнична постапка на Р. Србија
8. Вовед во нотаријат во Србија - Доц. Д-р Милош Живкович, Асистент Професор, Правен факултет, Универзитет на Белград, Мр. сц. Весна Живкович, Адвокат 2012 година
9. Закон за нотаријат на Р. Црна Гора
10. Закон за вонпарнична постапка на Р. Црна Гора
11. Надлежност на нотарите во Босна и Херцеговина - Проф Д-р Мелиха Повлакич, универзитет во Сараево – правен факултет 2012 година
12. Нотаријат и извршност на нотарски акти – Мр. сц. Ката Сењак, судија на Уставен суд на Ф.БиХ 2012 година
13. Закон за вонпарнична постапка на Ф.БиХ
14. Закон за нотаријат на Ф.БиХ
15. Закон за нотаријат на Дистрикт Брчко
16. Закон за нотаријат на Република Српска
17. Хрватски нотаријат – Доц. Д-р сц. Мирела Крешич, Правен факултет, Универзитет Загреб 2014 година
18. Закон за нотаријат на Р. Хрватска
19. Закон за нотаријат на Р. Словенија